

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ
ΝΗΣΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Προτάσεις Δημιουργικής Γραφής αξιοποιώντας το βιβλίο «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας η αλεπού και το άλογο» του Charly Mackesy σε παιδιά προσχολικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Creative writing suggestions using the book "The boy, the mole, the fox and the horse" by Charly Mackesy to preschool and high school children

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ ΑΣΗΜΟΥΛΑ

ΑΕΜ: 4132

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΒΑΚΑΛΗ ANNA, ΜΕΛΟΣ Ε.ΔΙ.Π ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ,
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα, αρχικά, να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κυρία Άννα Βακάλη, για τον συμβουλευτικό του ρόλο κατά τη σύνταξη και τη διόρθωση της παρούσας εργασίας και για την ευγένεια και τη συνέπεια που επέδειξε κατά τη διάρκεια της συνεργασία μας, αλλά κυρίως γιατί η ίδια αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους φοιτητές της. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον συνεπιβλέποντα καθηγητή κύριο Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο, για τις χρήσιμες παρατηρήσεις και τα επικοινωνιακά σχόλιά τους.

Στη Γιόνη μου!

... θα ήταν πολύ χαρούμενη...

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ	7
1.1.ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	7
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	11
1.3 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	17
2.1 ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	23
2.2 ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	27
ΚΕΦΑΛΑΙΑΟ 3. ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ	32
3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	32
3.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ	39
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	39
4.2. ΤΟ ΑΓΟΡΙ, Ο ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΑΣ Η ΑΛΕΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΟΓΟ	40
4.3 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	41
4.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	71
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	74

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο την διδακτική αξιοποίηση ενός παραμυθιού διαμέσου της Δημιουργικής Γραφής σε παιδιά προσχολικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πρόκειται για μία προσέγγιση που αξιοποιεί το ίδιο περιεχόμενο σε διαφορετικές εκπαιδευτικές ομάδες, με διαφορετικά χαρακτηριστικά και που ακολουθούν διαφορετικό Πρόγραμμα Σπουδών. Έχει επιλεγεί ένα διαηλικιακό παραμύθι που τιτλοφορείται «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας η αλεπού και το άλογο» του συγγραφέα Charly Mackesy, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί ποικιλοτρόπως.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθενται στοιχεία γύρω από τον εννοιολογικό προσδιορισμό, την στοχοθεσία και την ιστορική εξέλιξη της Δημιουργικής Γραφής. Επίσης γίνεται ειδικότερη αναφορά στον σκοπό της εκπαίδευσης που σχετίζεται με την δημιουργικότητα. Η δημιουργικότητα μυεί τους μαθητές στην ευελιξία της σκέψης, την εφευρετικότητα και την καινοτομία και αποτελεί στόχο της εκπαίδευσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο νομοθετικό πλαίσιο σε ότι αφορά την Δημιουργική Γραφή στην προσχολική εκπαίδευση αλλά και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πολλές ερευνητικές μελέτες συνηγορούν για την θετική εκπαιδευτική αξία της δημιουργικής γραφής και έτσι παρατηρούμε ότι στα σύγχρονα Προγράμματα Σπουδών γίνεται όλο και πιο έντονη η παρουσία της.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθενται στοιχεία για το παραμύθι, την θέση του στην εκπαίδευση και την συμβολή του στην δημιουργική σκέψη και έκφραση, καθώς ζητούμενο της είναι η καλλιέργεια της αποκλίνουσα σκέψη των παιδιών.

Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται η προσέγγιση μας για την διδακτική αξιοποίηση του παραμυθιού στην προσχολική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρατίθενται οι δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν για να ενισχύσουν την δημιουργική σκέψη των παιδιών και να εξασκηθούν στις τεχνικές γραπτού και προφορικού λόγου.

Λέξεις κλειδιά: Δημιουργική Γραφή, δημιουργικότητα, παραμύθι, δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, πρόγραμμα σπουδών

ABSTRACT

The present work aims at the didactic use of a fairy tale through Creative Scripture in preschool and secondary school children. This is an approach that utilizes the same content in different educational groups, with different characteristics and following a different Curriculum. An age-old fairy tale entitled "The Boy, the Mole or the Fox and the Horse" by author Charly Mackesy has been selected and can be used in a variety of ways.

The first chapter presents information about the conceptual definition, purpose and historical development of the Creative Scripture. There is also more specific reference to the purpose of education related to creativity. Creativity inspires students in flexibility of thought, ingenuity and innovation and is a goal of education.

The second chapter refers to the legal framework regarding creative writing in pre-school education and secondary education. Many research studies advocate for the positive educational value of creative writing and so we observe that in modern curricula its presence becomes more and more intense.

The third chapter presents information about the fairy tale, its place in education and its contribution to creative thinking and expression, as its aim is to cultivate the divergent thinking of children.

The last chapter presents our approach to the didactic use of fairy tales in preschool and secondary education. Listed the activities designed to enhance children's creative thinking and practice written and oral techniques.

Keywords: Creative writing, creativity, fairy tale, creative writing activities, curriculum

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί ένα γνωστικό αντικείμενο αρκετά σύνθετο. Για τον λόγο αυτό η αποσαφήνιση του συγκεκριμένου όρου δεν είναι αρκετά εύκολο να δοθεί με ακρίβεια. Αν και παρουσιάζεται ως κάτι καινούργιο ως επιστημονικός κλάδος, φαίνεται να έχει ρίζες από το παρελθόν και πιο συγκεκριμένα από την Ρητορική στην Αρχαία Ελλάδα.

Η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής αποτελεί έναν πρόσφατο ακαδημαϊκό κλάδο στην σύγχρονη εποχή με τις ρίζες όμως να ξεκινάν από το παρελθόν. Κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας της δημιουργικής γραφής είναι έντονα τα στοιχεία του παιχνιδιού, του αυθορμητισμού, της έλλειψης κριτικής καθώς και των στοχευμένων ασκήσεων που έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή λόγου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία το άτομο βρίσκεται σε μια δημιουργική κατάσταση.

Μελέτες έχουν δείξει πως η Δημιουργική Γραφή αποτελεί ένα μέσο έκφρασης, παιχνιδιού και πειραματισμού για κάτι νέο και διαφορετικό, έναν δημιουργικό τρόπο έκφρασης. Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί ένα μέσο έκφρασης των σκέψεων του ατόμου μεταφέροντας τες στο χαρτί. Επιπλέον, από την διδακτική της πτυχή αποτελεί ένα πρόσφορο έδαφος για την κατάκτηση λογοτεχνικών και συγγραφικών δεξιοτήτων μέσω δημιουργικών τεχνικών με αποτέλεσμα την παραγωγή λόγου. Είναι ένα μέσο κριτικής και αναδημιουργίας της ίδιας της λογοτεχνίας. Διαθέτει έναν ρόλο θεραπευτικό και απελευθερωτικό γιατί διαμέσου της διαδικασίας της δημιουργικής γραφής σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και το παιχνίδι παράλληλα με την δημιουργία. (Μπέλλου,2020)

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται μία προσέγγιση στο πλαίσιο των ισχυρότων Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών, για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας και της απελευθέρωσης της σκέψης των μαθητών μέσω της Δημιουργικής Γραφής στο μάθημα της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας σε μαθητές προσχολικής και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Με βιβλίο αναφοράς ένα διαηλικιακό παραμύθι, σχεδιάζονται δράσεις γύρω από το βιβλίο ή με αφορμή ένα βιβλίο και με Δημιουργική Γραφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Η Δημιουργική Γραφή ως μια κατ'εξοχήν δημιουργική διαδικασία είναι δύσκολο να οριοθετηθεί σε ένα στενό και άκαμπτο πλαίσιο ενός ορισμού. Ο όρος «Δημιουργική Γραφή», προσπάθεια απόδοσης του αγγλοσαξονικού «creative writing», παραπέμπει ευθύς εξ αρχής σε διφορούμενα νοήματα (Κωτόπουλος 2012). Σχετικά με τον ορισμό της Δημιουργικής Γραφής ο Gary Davis (2000) αναφέρει χαρακτηριστικά: *«Υπάρχουν τόσοι ορισμοί, θεωρίες και ιδέες για τη δημιουργικότητα, όσοι και οι άνθρωποι που έχουν γράψει τις ιδέες τους σε ένα κομμάτι χαρτί»*. Η Δημιουργική Γραφή, είναι μια μορφή καλλιτεχνικής έκφρασης, προσωπική και ξεχωριστή για τον καθένα και ο μόνος περιορισμός που έχει κάποιος όταν βρεθεί με μια λευκή σελίδα μπροστά του είναι η ειλικρινής του πρόθεση και η χρήση της φαντασίας του (Morley, 2007).

Ο όρος χρησιμοποιείται σήμερα με διττή σημασία: υπονοεί την ικανότητα να ελέγχει και να δαμάζει κανείς τις δημιουργικές σκέψεις και να τις μετατρέπει σε γραφή (Σουλιώτης, 2012), αλλά «εμπεριέχει στην ευρεία του σημασία και το σύνολο των διάφορων εκπαιδευτικών πρακτικών και τεχνικών που στοχεύουν στην κατάκτηση συγγραφικών (λογοτεχνικών) δεξιοτήτων» (Καρακίτσιος 2012). Είναι δηλαδή μια προσέγγιση της γραφής που την καθιστά εκπαιδευτική αλλά με παιγνιώδη τρόπο. Πρόκειται για την «διαδικασία κατά την οποία διεγείροντας κατάλληλα την παιδική δημιουργικότητα, προκαλούμε την παραγωγή λόγου, με τρόπο παιγνιώδη και απαλλαγμένο από αυστηρά μαθησιακά και αξιολογικά πλαίσια» (Σουλιώτης, 1995). Ο Μ. Σουλιώτης έγραψε επίσης ότι «η Δημιουργική Γραφή έχει ως στόχο της να διαμορφώσει επαρκέστερους αναγνώστες της λογοτεχνίας καλλιεργώντας γλωσσικό γούστο και κατ'επέκταση αναγνωστικό γούστο» (Σουλιώτης, 2012). Μέσα από την Δημιουργική Γραφή λοιπόν επιδιώκεται και η δημιουργία έμπειρων και επαρκών αναγνωστών.

Στην αναζήτηση της εννοιολογικής της προσέγγισης ο Ματσαγούρας (2004) αναφέρει ότι η Δημιουργική Γραφή αποτελεί μία εναλλακτική διδακτική προσέγγιση του γραπτού λόγου, η οποία δίνει έμφαση στην ελεύθερη έκφραση των

μαθητών, καθώς και στη δημιουργική τους σκέψη. Οι μαθητές μέσα από την Δημιουργική Γραφή θα εξασκηθούν στην συγγραφή λογοτεχνικών κειμένων και όχι δοκιμίων, περιλήψεων και άρθρων. Ζητούμενο δεν αποτελεί ένα είδος συγγραφικού πρωταθλητισμού, αλλά η εξοικείωση με τη συγγραφική και αναγνωστική πράξη μέσα από την παραγωγή κειμένων. Η ελεύθερη έκφραση των μαθητών μέσω του γραπτού λόγου αποτελεί προτεραιότητα, ώστε να ενισχυθεί η παραγωγή μοναδικών κειμένων, που εκφράζουν την σκέψη και τον ψυχισμό του καθένα.

Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση μπορεί να οριστεί ως μια σύγχρονη εκπαιδευτική μέθοδος, που προσεγγίζει με βιωματικό τρόπο τα παιδιά. Η αφόρμηση δίνεται από τα ενδιαφέροντα των ίδιων των μαθητών, στη συνέχεια με βιωματικό και παιγνιώδη τρόπο, οι μαθητές θα συνδυάσουν γνώσεις, εμπειρίες, ενδιαφέροντα, νέα ερεθίσματα από την αλληλεπίδραση με τους άλλους, με σκοπό να παράγουν νέα κείμενα.

Σύμφωνα με τον Μανδηλαρά οι στόχοι αυτής της εκπαιδευτικής μεθόδου είναι η καλλιέργεια προσωπικής σχέσης με τις λέξεις και τον τρόπο με τον οποίο αυτές συνδυάζονται για να σχηματίσουν ένα ομοιογενές σύνολο, η ευαισθητοποίηση του παιδιού απέναντι στο λεκτικό υλικό και η συμφιλίωσή του με την πρακτική (τη γραφή) που συνήθως το φοβίζεται ή το απωθεί. Ακόμα στόχο αποτελούν η δημιουργία ερεθισμάτων για παράλληλες ομαδικές δραστηριότητες στην τάξη, η δημιουργία ενός «αντίβαρου φαντασίας» στους απαραίτητους κανόνες και νόμους που διέπουν τη γλώσσα και την έκφραση και πάνω απ' όλα να κατανοήσει το παιδί πως η γλώσσα πλάθεται κάθε στιγμή που τη γράφουμε ή τη μιλάμε. Η γλώσσα είναι ζωντανή και διαμορφώνεται κατά τη χρήση της, ανάλογα με την εξέλιξη και τις ανάγκες μιας κοινωνίας με την προσθήκη νέων λέξεων και όρων αλλά και με την εγκατάλειψη άλλων. Η Δημιουργική Γραφή λοιπόν αποτελεί εργαλείο ανάδειξης της διαδικασίας αυτής.

Ο Maley (2009) αναφέρει κάποια από τα οφέλη της δημιουργικής γραφής για τους μαθητές: α) Βοηθάει στην ανάπτυξη της γλώσσας σε όλα τα επίπεδα. β) Ενθαρρύνει τους μαθητές να πειραματιστούν με τη γλώσσα. γ) Δίνει έμφαση στη δεξιά πλευρά του εγκεφάλου, στα συναισθήματα. δ) Ενισχύει την αυτοπεποίθηση. ε) Αυξάνει τα κίνητρα. στ) Ενισχύει τις δεξιότητες της ανάγνωσης και της συγγραφής. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι, καθώς το παιχνίδι στη μαθησιακή διαδικασία πρέπει να χρησιμοποιείται για να διευρύνει το εύρος των ευκαιριών της σκέψης (Csikszentmihalyi, 2002, σ. 99), η Δημιουργική Γραφή, η οποία είναι στενά

συνδεδεμένη με το παιχνίδι, μπορεί να συμβάλει στην απόκτηση της γνώσης με τρόπο δημιουργικό κι αποτελεσματικό (Κωτόπουλος, 2012b).

Από τον Dai (2010) επισημαίνεται ότι η Δημιουργική Γραφή συντελεί στην προαγωγή της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης, καθώς αποτελεί ένα φυσικό μέσο δημιουργικής έκφρασης που ενισχύει ταυτόχρονα τις γνωστικές κι επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών

Στην Δημιουργική Γραφή δεν υπάρχουν λάθος απαντήσεις στα ζητούμενα. Το καθιερωμένο σχήμα σωστού-λάθους δεν βρίσκει εφαρμογή σε αυτήν. Έτσι οι μαθητές απαλλαγμένοι από το άγχος της αξιολόγησης και της τυπικής ορθότητας του αποτελέσματος που θα παράγουν, μπορούν να εστιάσουν στο περιεχόμενο του κειμένου και όχι στο πώς θα αυτό θα γραφεί, αξιοποιώντας πλήρως τις δημιουργικές τους ικανότητες.

Για να προσεγγίσουμε την Δημιουργική Γραφή, πρέπει να εξετάσουμε τα συστατικά της στοιχεία δηλαδή την δημιουργία-δημιουργικότητα και την γραφή. Γραφή είναι η αναπαράσταση της γλώσσας με την μορφή κειμένου και μέσα από την χρήση ενός συνόλου σημείων ή συμβόλων. Η δημιουργικότητα είναι μια πολύσημη έννοια που επιδέχεται πολλές ερμηνείες, καθώς υπάρχουν αντικρουόμενες απόψεις μεταξύ των επιστημόνων. Οι δυσκολίες της οριοθέτησης της έννοιας δεν μειώνουν όμως την αξία της. Κοινό σημείων των ορισμών της είναι ότι η δημιουργικότητα αναφέρεται στην ικανότητα του ανθρώπου να παράγει νέες ιδέες και πρωτότυπες που μπορούν να καταστούν εξαιρετικά χρήσιμες. Η πρωτοτυπία λοιπόν αποτελεί απαραίτητα στοιχείο ώστε να χαρακτηριστεί ένα έργο (ένα προϊόν, μία λύση, ένα καλλιτέχνημα, μια ιστορία κ.α.) δημιουργικό.

Οι έννοιες της δημιουργικής γραφής και της δημιουργικότητας παρουσιάζουν τόσα κοινά σημεία, ώστε, κάποιες φορές, η περιγραφή της μιας έννοιας να μην ξεχωρίζει από την περιγραφή της άλλης. Κοινό χαρακτηριστικό της ποικιλίας των ορισμών της δημιουργικότητας αποτελεί η γέννηση νέων ιδεών ή ο ανασυνδιασμός δεδομένων σε κάτι νέο. Άλλωστε ως ανάπτυξη της δημιουργικότητας θεωρείται η δυνατότητα του ατόμου να βελτιώνει συνειδητά τις ικανότητες του για την παραγωγή καινοτόμων ιδεών. (Amabile,1996).

Σύμφωνα με τον Vernon, η σημασία τουπροϊόντος, του απτού αποτελέσματος της δημιουργικότητας, συμπυκνώνεται στη φράση: δεν έχουμε άλλη απόδειξη για τη δημιουργικότητα ενός ατόμου, παρά μόνο την παρατήρηση και αξιολόγηση των προϊόντων (Vernon, 1989, σελ.96).

Η δημιουργικότητα σχετίζεται με τη φαντασία, την πρωτοτυπία και την έμπνευση και βοηθά τον άνθρωπο να ανακαλύπτει λύσεις προβλημάτων που δεν υπάρχουν εξ αρχής στο οπτικό του πεδίο αλλά και πρωτότυπη παραγωγή έργων. Χάρη στη δημιουργική φαντασία φτάνουν οι επιστήμονες σε νέες εφευρέσεις και πρωτότυπες υποθέσεις.

Η Δημιουργική Γραφή είναι «μια γραφή που είναι πρωτότυπη, σε αντίθεση με τη μιμητική γραφή» (Dawson,2005). Η Δημιουργική Γραφή δεν ασχολείται τόσο με την τεχνικώς ορθή αναπαραγωγή διαφόρων κειμενικών ειδών, αλλά κυρίως εστιάζει στην παραγωγή πρωτότυπων κειμένων, που αντανακλούν την προσωπικότητα του συγγραφέα και που κάθε φορά που αυτός θα γράφει κάτι νέο θα εξελίξει και τον δικό του τρόπο γραφής.

«Δημιουργική Γραφή σημαίνει πάνω απ όλα δημιουργικό σβήσιμο», όπως επισημαίνει ο Μ. Σουλιώτης. Η παραγωγή λόγου είναι μια πολυσύνθετη και πολλές φορές δύσκολη διαδικασία η οποία είναι αποτέλεσμα πολλών δεξιοτήτων: γνωστικών, γλωσσικών, μεταγνωστικών, μεταγλωσσικών και οπτικοκινητικών. Απαιτεί σχεδιασμό (γιατί γράφω), αποδέκτη (για ποιον γράφω), κειμενικό είδος (πώς γράφω), ιδέες (τι γράφω). Η δημιουργικότητα σχετίζεται, πέρα από τις νοητικές λειτουργίες του της μετασχηματισμού, η επαναθεώρησης και η αναδιάρθρωσης των στοιχείων που διαθέτουμε, και με τη σύνθεση, την ανάλυση και την αξιολόγηση, τα οποία συγκαταλέγονται στα ανώτερα επίπεδα σκέψης (Sternberg, 1985). Τέλος, ως δημιουργικές νοητικές διαδικασίες θεωρούνται η κατάρριψη παλιών ιδεών, η δημιουργία νέων συνδέσεων και η διεύρυνση των ορίων της γνώσης (Honig, 2000: 3).

Επομένως για το δημιουργικό συγγραφέα η έμφαση δίνεται όχι τόσο στο τελικό αποτέλεσμα όσο στη διαδικασία, δηλαδή σε όλες εκείνες τις προπαρασκευαστικές ενέργειες που εκτελεί κατά τη διάρκεια της συγγραφής. Τα στάδια της δημιουργικής γραφής, σύμφωνα με τον Γρόσδο (2014) είναι:

Προπαρασκευή ή Προετοιμασία

Η εμφάνιση του αρχικού ερωτήματος, του προβληματισμού

- **Παραγωγή ή Επινόηση**
Η τέχνη της εύρεσης ιδεών
- **Οργάνωση ή Διάταξη**

Η τέχνη της ταξινόμησης των ιδεών και της δημιουργίας σχεδίου

- **Συγγραφή ή Παρουσίαση**

Η δημιουργία του κειμένου

Τα δημιουργικά προϊόντα – κείμενα πρέπει να ανταποκρίνονται στη δομή του κειμενικού είδους που ανήκουν, στο πλαίσιο επικοινωνίας με βάση το οποίο παράχθηκαν, να είναι άρτια από γραμματικής, συντακτικής αλλά και ορθογραφικής πλευράς. Ωστόσο, διαθέτουν και κάποια επιπλέον χαρακτηριστικά όπως:

1. *Ρευστότητα – ευχέρεια*
2. *Ευελιξία*
3. *Πρωτοτυπία*
4. *Οργάνωση – πολυπλοκότητα*
5. *Χιούμορ*

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Τα πρώτα μαθήματα δημιουργικής γραφής δόθηκαν από τον Αριστοτέλη στο έργο του «Περί Ποιητικής», όπου πρόβαλε προοπτικές και πρότυπα για τη σύνθεση του ιδιαίτερου λογοτεχνικού είδους της τραγωδίας (Morley, 2007). Ο Αριστοτέλης υποδεικνύει στους μαθητές του τι πρέπει να αναζητήσουν ή να αποφύγουν κατά την σύνθεση των ποιητικών τους δραμάτων, ενώ είναι προφανές πως ενδιαφέρεται κυρίως για τις συνέπειες της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αναδεικνύει την τραγωδία ως λυτρωτική για τον άνθρωπο, εφόσον αυτή «καθαίρει» το κοινό. Ο Αριστοτέλης θέτει στην Ποιητική του έναν ηθικό σκοπό στην διδασκαλία της δημιουργικής γραφής, τον οποίο πλέον υιοθετούν οι σύγχρονες τάσεις διδασκαλίας της (Κωτόπουλος, χ.χ.β: 4).

Η Δημιουργική Γραφή ως σύγχρονος επιστημονικός κλάδος ξεκινά στα 1939 με την ίδρυση του Iowa Writer's Workshop, ένα εργαστήριο ανοιχτό σε σπουδαστές, οι οποίοι ήταν σε θέση να αποδείξουν τις συγγραφικές τους δεξιότητες (Κωτόπουλος, 2012). Σύμφωνα με τη άποψη του πανεπιστημίου της Αϊόβα, η Δημιουργική Γραφή δεν μπορεί να διδαχθεί, αλλά αυτό που μπορεί να γίνει, είναι να ενθαρρυνθούν ορισμένες δεξιότητες, το ταλέντο να αναδειχθεί. Οι μαθητές μπορούν

να αποκτήσουν μια εικόνα σχετικά με το τι συνιστά αποτελεσματική και ρεαλιστική περιγραφή, να κατανοήσουν βασικές αρχές για το ύφος της αφήγησης και να αντιληφθούν τις διάφορες χρήσεις της γλώσσας. Ακόμη, μπορούν να κατανοήσουν πώς λειτουργεί σε μια ιστορία η φωνή, η απαγγελία, η σχεδίαση, η ρύθμιση και τα στοιχεία του λόγου.

Η ίδρυση της Δημιουργικής Γραφής ως επιστημονικού κλάδου στην πανεπιστημιακή κοινότητα των Η.Π.Α στις αρχές του 20ου αιώνα πραγματοποιείται παράλληλα με τις προσπάθειες να αντικατασταθεί η ιστορική-φιλολογική και γλωσσολογική ανάλυση των λογοτεχνικών έργων από μια λογοτεχνική κριτική που να αξιολογεί την Λογοτεχνία με όρους που αφορούν την αισθητική της ποιότητα. Την εποχή αυτή καταγράφεται η αρχή της ανόδου της Θεωρίας, η οποία αντιμετωπίζεται σταδιακά στις ανθρωπιστικές σπουδές ως μια διεθνής *lingua franca*, ενώ μερικά χρόνια αργότερα η Νέα Κριτική εδραιώνεται θεσμικά ως μία σπουδαία παιδαγωγική πρακτική, αυτή της κειμενικής αυτονομίας. Η Δημιουργική Γραφή ως γνωστικό πεδίο αναπτύσσει και συγκροτεί σταδιακά την επιστημονική της ταυτότητα μέσα στο κλίμα της συγκεκριμένης κρίσης της αγγλοσαξονικής ακαδημαϊκής παράδοσης. (Κωτόπουλος, 2012: Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής)

Όσον αφορά για την ιστορία της Δημιουργικής Γραφής έχουμε την μελέτη του Myers με τίτλο: «The Elephants Teach: Creative Writing Since 1880» (2006) Εδώ και η Δημιουργική Γραφή εντάσσεται στο κίνημα της «Προοδευτικής Εκπαίδευσης» και κατά συνέπεια έχουμε την είσοδο του νέου μαθήματος «Σύνθεση Λόγου» που στοχεύει στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης «μέσα από την άσκηση της λογοτεχνικής πρακτικής» σύμφωνα με τον Myers (2006)

Η παρουσία της Δημιουργικής Γραφής είναι σημαντική πια ανά τον κόσμο ανάμεσα σε πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα του κόσμου, όπως των Columbia, Princeton, Iowa, αργότερα του East Anglia της Αγγλίας κτλ. Τα προγράμματά της είναι πλέον κατοχυρωμένα θεσμικά σε πολλά Πανεπιστήμια της ευρωπαϊκής ηπείρου, στην Αυστραλία, στην Ασία και ο κατάλογος προβλέπεται να είναι σύντομα επαυξημένος.

Στον ελληνικό χώρο, η Δημιουργική Γραφή άρχισε να αποκτά υποστηρικτές από τη δεκαετία του 2000. Αρχικά, εκτός του σχολικού συστήματος, λειτούργησαν εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής υπό την αιγίδα του Εθνικού Κέντρου Βιβλίου (Ε.ΚΕ.ΒΙ) το 2004, έπειτα προγράμματα Δια Βίου από το Υπουργείο

Παιδείας και Θρησκευμάτων, από ιδιωτικούς φορείς, όπως εκδοτικοί οίκοι ή μεγάλα βιβλιοπωλεία, με αποκορύφωμα τις πανεπιστημιακές σπουδές. Στο χώρο της εκπαίδευσης, η Δημιουργική Γραφή εισάχθηκε μια δεκαετία αργότερα. Με τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο του 2011-2012, η Δημιουργική Γραφή χρίζεται ως μεθοδολογία προσέγγισης της λογοτεχνίας, με μεμονωμένες δραστηριότητες ανάμεσα στα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου.

Στην Ελλάδα, η Δημιουργική Γραφή έχει ενταχτεί στο πρόγραμμα σπουδών σχολών ανθρωπιστικών επιστημών και το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας διαθέτει Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Δ.Γ που το διηύθυνε ο ποιητής και πανεπιστημιακός Μίμης Σουλιώτης.

Εστιάζοντας στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η Δημιουργική Γραφή δεν υπάρχει στις σχολικές τάξεις ούτε σαν αυτόνομο μάθημα αλλά και ούτε ενταγμένη σε κάποιο άλλο, εξαίρεση αποτελούν τα Καλλιτεχνικά σχολεία της χώρας (Βακάλη, Ζωγράφου- Τσιαντάκη και Κωτόπουλος, 2013).

Η είσοδος της Δημιουργικής Γραφής ως αυτόνομου μαθήματος στις υπόλοιπες βαθμίδες της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας είναι εμφανής και ισχυρή, καθώς ήδη στην Κύπρο έχει ενταχτεί στα Αναλυτικά Προγράμματα της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τη σχολική χρονιά 2012-2013.(Κωτόπουλος,2012), αλλά ισχυρή παρουσία έχει και στο ελληνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την εκπαίδευση του 2021, όπως αποτυπώνεται στο ΦΕΚ5871/Β/15-12-2021 και στο ΦΕΚ 4402/Β/23-9-2021 για την δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

1.3 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ως βασική ανάγκη της κοινωνίας και σκοπός της εκπαίδευσης εκτός των άλλων στοιχείων είναι οι δημιουργικοί άνθρωποι, ως ενεργά και ηθικά δρώντα υποκείμενα να μπορούν να συμβάλουν στην εξέλιξη και τη βελτίωση της κοινωνίας. Το στοιχείο αυτό τονίζει και ο Piaget (οπ. αναφ. Ράπτης & Ράπτης, 2007) επισημαίνοντας ότι η εκπαίδευση πρέπει να συμβάλει στη διαμόρφωση ατόμων δημιουργικών, εφευρετικών που είναι ικανά να εξελίσσουν τα επιτεύγματα των

προηγούμενων γενιών και όχι απλά να επαναλαμβάνουν ό,τι είχαν κάνει, άκριτα (Τριλιανός, 1997).

Η δημιουργικότητα είναι ένα ζήτημα που φαίνεται ότι απασχολεί σημαντικά την εκπαιδευτική κοινότητα. Η σημαντικότητα της δημιουργικότητας διαπιστώνεται και από το γενικό σκοπό της εκπαίδευσης στην Ελλάδα (Ν.1566/85 ΦΕΚ 167 Α, παράγραφος 1, άρθρο 1) όπου αναφέρεται ότι η εκπαίδευση οφείλει «...να συμβάλλει στην ολόπλευρη, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των διανοητικών και ψυχοσωματικών δυνάμεων των μαθητών ώστε να έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ολοκληρωμένες προσωπικότητες και να ζήσουν δημιουργικά».

Η Δημιουργική Γραφή στην Εκπαίδευση λοιπόν, ως αντικείμενο αποτελεί μόνο ένα μέρος ενός μεγαλύτερου πεδίου, της Δημιουργικότητας στην Εκπαίδευση. Τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες για την εφαρμογή της δημιουργικότητας στην εκπαίδευση με τη θέσπιση νέων οργανωτικών σχημάτων, όπως η διαθεματικότητα και το σύγχρονο μεθοδολογικό πλαίσιο.

Η δημιουργικότητα μυεί τους μαθητές στην ευελιξία της σκέψης, την εφευρετικότητα και την καινοτομία. Η αποκλίνουσα νόηση, όντας ελεύθερη πνευματική διεργασία, συνεισφέρει στη μεταγνώση και συντελεί στη συνέχιση της μάθησης και στη μεταβίβαση του γνωστικού αντικειμένου και σε άλλους τομείς. Η καλλιέργεια της δημιουργικότητας ενθαρρύνει τη δοκιμή, την ανάληψη πρωτοβουλιών και την αυτενέργεια, αξιοποιώντας την φαντασία του ατόμου. Είναι μια δια βίου διαδικασία η οποία επιφέρει θετικά αποτελέσματα τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

Τα παραπάνω αποτελούν και επιδιώξεις της Δημιουργικής Γραφής μέσω της παραγωγικής σκέψης, της βιοματικής μάθησης, της ενθάρρυνσης της έκφρασης και τους κλίματος αποδοχής μέσα στο περιβάλλον στο οποίο πραγματοποιούνται οι εκάστοτε δράσεις. Έτσι ουσιαστικά περιορίζεται ο «δασκαλοκεντρικός» τρόπος διδασκαλίας και μπαίνει σε πρώτο πλάνο ο μαθητής.

Έτσι έρχεται στο προσκήνιο η Δημιουργικότητα στην εκπαίδευση. Ο δάσκαλος δεν λειτουργεί ως αυθεντία, ως ο μοναδικός κατέχων την γνώση και την αλήθεια, με σκοπό να την μεταδώσει μετωπικά στους μαθητές, αλλά ως ο διευκολυντής της μαθησιακής διαδικασίας έχοντας ως σκοπό να βοηθήσει τους μαθητές να σκέφτονται, να χειρίζονται πολύπλοκες έννοιες, να ερευνούν και να φθάνουν οι ίδιοι στη γνώση,

Σύμφωνα με τους Torrance & Myers (1974), για να ενισχυθεί η δημιουργικότητα των μαθητών, ο εκπαιδευτικός πρέπει:

- ✓ Να δίνει χρόνο
- ✓ Να είναι φιλικός και συνεργάσιμος, με χιούμορ
- ✓ Να προωθεί την πρωτοβουλία και την ανεξαρτησία των παιδιών
- ✓ Να εκμεταλλεύεται μαθησιακά το «λάθος»
- ✓ Να αποφεύγει την πρόωρη κριτική και την αποδοκιμασία
- ✓ Να ενθαρρύνει το παιχνίδι
- ✓ Να ενισχύει τον πλούτο των προτεινόμενων καταστάσεων με ποικίλες ερωτήσεις
- ✓ Να ακούει τις νέες ιδέες των παιδιών και να σέβεται τις λανθασμένες.

Στα παιδιά πρέπει να παρέχονται θετικά ερεθίσματα, που να τα ωθούν να εκφραστούν ελεύθερα και χωρίς το φόβο της λανθασμένης απάντησης και στην τάξη πρέπει να υπάρχει ένα κλίμα ασφάλειας και αποδοχής όλων των πιθανών απαντήσεων.

Δημιουργικός θεωρείται ένας μαθητής όταν:

- ✓ Είναι περίεργος και ανοικτός στις εμπειρίες
- ✓ Υποθέτει και είναι ενορατικός
- ✓ Δεν είναι συμβατικός και εκδηλώνει ανεξαρτησία
- ✓ Διακινδυνεύει και είναι ανεκτικός στα λάθη
- ✓ Επιδιώκει νέα σχέδια και τα μοιράζεται
- ✓ Είναι αυθόρμητος και του αρέσει να παίζει
- ✓ Του αρέσουν οι εκπλήξεις
- ✓ Αισθάνεται ασφάλεια

(Ξανθάκου, 1998. Schirrmacher, 1998)

Ένα δημιουργικό σχολικό περιβάλλον είναι ένα περιβάλλον όπου οι μαθητές δρουν σε ένα κλίμα αποδοχής και συναισθηματικής ασφάλειας, που εξασφαλίζεται η ελεύθερη έκφραση τους. Οι διαθεματικές δραστηριότητες σε αυτό έχουν κεντρικό ρόλο, καθένας προσεγγίζει την μάθηση από τη δική του οπτική

γωνία, αξιοποιώντας τις προσωπικές του εμπειρίες, εκφράζεται με μέσα και τεχνικές που τον αντιπροσωπεύουν καλύτερα και το γνωστικό αντικείμενο μπορεί να πάρει περισσότερες από μία μορφές. Η πολύπλευρη διερεύνηση και μελέτη ενός θέματος με τη συμμετοχή και το συντονισμό πολλών γνωστικών αντικειμένων, βρίσκει πρόσφορο έδαφος στην Δημιουργική Γραφή, ενισχύοντας την δημιουργική αλλά και κριτική σκέψη.

Δημιουργικά μπορούν να προσεγγιστούν όλα τα διδακτικά αντικείμενα: τα οι φυσικές επιστήμες, μαθηματικά, η μουσική, το θέατρο, η λογοτεχνία. Και το τελευταίο αντικείμενο, αυτό της λογοτεχνίας, υπάρχουν πολλοί τρόποι να προσεγγιστεί δημιουργικά, είτε με τη βοήθεια της θεατρικής τέχνης (δραματοποίηση), είτε με τα εικαστικά, είτε με τη μουσική. Εδώ έρχεται να συμπληρώσει το πεδίο η Δημιουργική Γραφή, ως ένα μέσο προσέγγισης της λογοτεχνίας και, ταυτόχρονα, ανάπτυξης της δημιουργικότητας μέσα στην τάξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ένα ερώτημα που τίθεται και αποτελεί σημείο προβληματισμού είναι κατά πόσο η Δημιουργική Γραφή είναι χρήσιμη ώστε να ενταχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και αν επί της ουσίας έχει να προσφέρει μετρήσιμα οφέλη στους μαθητές. Στην αρχή της εμφάνισής της, η Δημιουργική Γραφή αντιμετωπίστηκε με έναν βαθμό καχυποψίας ή ακόμη εξοβελίστηκε από την εκπαίδευση ως ερασιτεχνική (Morley, 2007: 38). Τις πρώτες αναφορές για την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής βρίσκουμε από το 1920 και σε όλη την διάρκεια μέχρι και σήμερα έχει δεχτεί κριτική, στα σημεία του ότι η διδασκαλία της μπορεί να μετατρέψει την λογοτεχνία σε ακαδημαϊκή άσκηση και ότι μπορεί να δημιουργήσει συγγραφείς που θα έχουν το ίδιο τυποποιημένο ύφος γραφής.

Οι απαντήσεις που συνηγορούν για την θετική εκπαιδευτική της αξία καταγράφονται σε πληθώρα βιβλιογραφικών αναφορών και ερευνητικών μελετών.

Η Δημιουργική Γραφή αποτελεί μια από τις πιο προσιτές μορφές τέχνης τόσο για το παιδί όσο και για τον ενήλικο, ενώ το μόνο που απαιτείται για την πραγμάτωσή της είναι ένα χαρτί και ένα μολύβι (Καραγιάννης, 2010). Εδώ τα παιδιά αποφασίζουν μόνα τους τι, πώς και πόσο θα γράψουν, ενώ ταυτόχρονα οι συμμαθητές τους ενδέχεται να λαμβάνουν ερεθίσματα ή να παίρνουν ιδέες από αυτούς, ώστε να δουλέψουν αργότερα με τον δικό τους τρόπο τη γλώσσα. Σκοπός της κάθε δραστηριότητας είναι να βγαίνει πάντα νόημα.

Όπως επισημαίνει ο Μ. Σουλιώτης (2012) στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης «ο επαρκής αναγνώστης είναι συστατική παράμετρος για τον ενεργό πολίτη του αύριο». Οι συγγραφικές ασκήσεις λοιπόν καλλιεργούν το γλωσσικό γούστο, διαπλάθουν απαιτητικότερους αναγνώστες και εκλεπτύνουν την λογοτεχνική ανάγνωση. Επίσης κατά τον ίδιο, οι συγγραφικές πρακτικές της δημιουργικής γραφής έρχονται να εμπλουτίσουν την φιλολογική προσοικείωση του λογοτεχνήματος. Πιο συγκεκριμένα, με την Δημιουργική Γραφή η πρόσληψη της λογοτεχνίας από αποκλειστικά παθητική γίνεται και ενεργητική έτσι η εκλεκτική συγγένεια των συγγραφικών με τις γλωσσικές ασκήσεις μπορεί ν' αποβεί ωφέλιμη για τους μαθητές/τριες, στο μέτρο που οι οπτικές γωνίες της διδασκαλίας της

γλώσσας από τη μια και του λογοτεχνικού γραμματισμού από την άλλη παραμένουν διακριτές.

Η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και η καλλιέργεια της φιλιανγνωσίας στο χώρο του σχολείου αποτελούν πλέον σταθερά ζητούμενα και στο πλαίσιο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας αναδεικνύονται δυνατότητες προώθησής τους μέσα από βιωματικές δραστηριότητες δημιουργικής γραφής. Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής αποτελούν το κατεξοχήν πεδίο σύνδεσης της Λογοτεχνίας με τη δημιουργικότητα και την αισθητική απόλαυση, καθώς στόχος της είναι η ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές και η δημιουργία επαρκέστερων αναγνωστών μέσω της βιωματικής δραστηριότητας (Ιορδανίδου) [Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ., 2014]. Η Δημιουργική Γραφή επιτρέπει την ανάπτυξη συγγραφικών δεξιοτήτων στο διδασκόμενο και η φιλιανγνωσία του επιτρέπει να μετεξελιχθεί σε ένα σοβαρό αναγνώστη» (Καρακίτσιος Α. 2011: 27-28).

Από το 2001 τα Αναλυτικά Προγράμματα μιλούν για «Προφορικό λόγο» και «Γραπτό λόγο»- μέρος του οποίου είναι η «Γραφή και Παραγωγή γραπτού λόγου» και πλέον σχετικά με τα γραπτά των μαθητών αναφέρεται σε «κείμενα» και συχνά σε «γραπτή επικοινωνία», όπου ο μαθητής αντιμετωπίζεται και ως πομπός και ως δέκτης. Σε αυτά και γίνεται και αναφορά σε κειμενικά είδη και είδη γραπτού λόγου, όπως και σε πολυτροπικά κείμενα. Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα Αναλυτικά Προγράμματα μετά το 2002 (Δ.Ε.Π.Π.Σ. και Α.Π.Σ. 2002) συναντούμε ως στόχο την προαγωγή της δημιουργικότητας, την ανάπτυξη της ατομικής έκφρασης, την απόλαυση της ανάγνωσης και την πνευματική περιπέτεια της Λογοτεχνίας. Παραγωγή λόγου θεωρείται κάθε κείμενο, προφορικό και γραπτό, που παράγουν οι μαθητές σε συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας, με συγκεκριμένο σκοπό. (Κωτόπουλος, 2012)

Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του 2021 η στοχοθεσία των μαθημάτων της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο δίνει έμφαση στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, την ενίσχυση του διαλόγου και την ελεύθερη έκφραση των μαθητών. Η ανάγνωση σε συνδυασμό με την δημιουργική γραφή αποτελούν τους πυλώνες του συνολικού σχεδιασμού μάθησης και διδασκαλίας της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο.

Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται ως στόχοι το να αποκτήσουν επαφή και εξοικείωση με τα λογοτεχνικά κείμενα, να ομιλούν για τα κείμενα χωρίς τον φόβο του λάθους, να τροφοδοτούν με τις ερωτήσεις και τις απορίες τους τον διάλογο με και για τα κείμενα, ώστε να καλλιεργείται η κριτική σκέψη και η ενσυναίσθηση των συμμετεχόντων/-ουσών, να χρησιμοποιούν με αφετηρία τα κείμενα τη φαντασία τους για την παραγωγή άλλων μορφών τέχνης, π.χ. θεατρικών παραστάσεων, εικαστικών έργων, μουσικών συνθέσεων, κινηματογραφικών δημιουργιών κ.ά., αξιοποιώντας και τις νέες τεχνολογίες. Επίσης, προτεραιότητα δίνεται στην καλλιέργεια του κριτικού πνεύματος των μαθητών/-τριών, τη δόμηση του προσωπικού τους κώδικα αξιών και στην ανάπτυξη της κοινωνικότητάς τους αλλά και στην ανάπτυξη του διαλόγου. (Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας Α, Β, Γ Γυμνασίου, 2021)

Το ίδιο πνεύμα καλλιέργειας κριτικής σκέψης και κατανόησης των βαθύτερων μηχανισμών και περιεχόμενου ενός λογοτεχνικού έργου απαντάται και στο Πρόγραμμα Σπουδών για την Λογοτεχνία στο Λύκειο, προωθώντας την σταδιακή μετεξέλιξη των μαθητών/-τριών σε μέλη μιας κοινότητας αναγνωστών και αξιοποιώντας δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής. Χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αυτό *«Η πολύπλευρη ερμηνευτική προσέγγιση των κειμένων υποστηρίζεται και εμπλουτίζεται από δραστηριότητες, όπως η συνανάγνωση έργων με βάση συγκεκριμένο θεματικό άξονα, η δημιουργική γραφή, η δραματοποίηση, η σύγκριση λογοτεχνικών κειμένων με την κινηματογραφική μεταφορά τους. Επίσης, η συγγραφή κριτικής για το λογοτέχνημα, ο εντοπισμός και η επεξεργασία άρθρων που αφορούν προβλήματα και καταστάσεις ανάλογες με αυτές στις οποίες εμπλέκονται τα πρόσωπα των έργων επιτρέπουν στους/στις μαθητές/-τριες να διεισδύουν βιωματικά στο σύμπαν του κειμένου. Να συμπληρώνουν τις σιωπές του. Να το μετασχηματίζουν και να συναισθάνονται τις αξίες και τη δράση των μυθοπλαστικών χαρακτήρων.»* (ΦΕΚ Β 5769/10.12.2021)

Μία από τις καινοτομίες που διατρέχει τα Αναλυτικά Προγράμματα από το 2001 μέχρι και το 2021 είναι ότι έχουν συμπεριληφθεί στους στόχους του σχολείου και η «ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών μέσω της βαθμιαίας εξοικείωσής τους με συγγραφικές πρακτικές (Δημιουργική Γραφή)», οι οποίες βοηθούν τους μαθητές «να συνειδητοποιήσουν, με άμεσο τρόπο, και να ευαισθητοποιηθούν απέναντι στη διαδικασία της λογοτεχνικής γραφής και γενικά της καλλιτεχνικής έκφρασης ως τρόπου με τον οποίο τα άτομα (οι δημιουργοί) δεν “περιγράφουν” απλώς το περιβάλλον τους, αλλά παρεμβαίνουν δυναμικά σε αυτό και το αναδημιουργούν» (*Αναλυτικά Προγράμματα*, σ. 75) (Σουλιώτης 2012)

Μάλιστα σε ότι αφορά την Λογοτεχνία, τίθεται ως στόχος η ανάπτυξη της Φιλαναγνωσίας. Ο συγκεκριμένος στόχος διευρύνθηκε και εμπλουτίστηκε και με το

πρόγραμμα Φιλαναγνωσίας, το οποίο εφαρμόζεται στα 960 ολόημερα Δημοτικά σχολεία με αναμορφωμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα, από το σχολικό έτος 2011 – 2012 και προώθησε με συγκεκριμένες δράσεις την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας και την ανάπτυξη ποικίλων σχέσεων ανάμεσα στο μαθητή-αναγνώστη, στο κείμενο και στο συγγραφέα. (Κωτόπουλος Η.Τ., Βακάλη Α., Νάνου Β. & Σουλιώτη Δ, 2014).

Σε αντίθεση με τα εργαστήρια Δημιουργικής Γραφής για ενήλικες, όπου στόχο έχουν τη βελτίωση της λογοτεχνικής γραφής των συμμετεχόντων, η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση δεν θέτει στο επίκεντρο την παραγωγή άριστων λογοτεχνικών κειμένων. Οι στόχοι είναι κυρίως μαθησιακοί και αποτυπώνονται από τις Βασιλάκη και Δαρδιώτη (2008):

- ✓ Η ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών
- ✓ Η ανάπτυξη της ομαδικότητας και της συνεργασίας και το δέσιμο της ομάδας
- ✓ Η ανταλλαγή ιδεών και ο διάλογος
- ✓ Η ωφέλιμη κριτική και ο σεβασμός στη δημιουργία του άλλου
- ✓ Η ανάδειξη της φαντασίας και της δημιουργικότητας
- ✓ Η ενθάρρυνση της προσωπικής έκφρασης και της αυτοπεποίθηση

Ο Μ. Σουλιώτης (2012) επισημαίνει ότι στόχος των δράσεων, είτε μεμονωμένων, είτε συστηματικών, δεν είναι πια η κατάκτηση γλωσσικών δεξιοτήτων αλλά και η ενασχόληση με ποικιλία άλλων δραστηριοτήτων. Η πρόσληψη της λογοτεχνίας από παθητική γίνεται ενεργητική μέσω της δημιουργικής γραφής, καθώς αυτή γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ λογοτεχνίας και Γλώσσας, καθιστώντας την λογοτεχνία συμπλήρωμα της Γλώσσας.

Η Συμεωνάκη (2013) χαρακτηριστικά αναφέρει: *«Πλέον ζητούμενο δεν είναι η απόκτηση γνώσεων, η κατανόηση ενός κειμένου, η απάντηση ερωτήσεων ή η έκθεση ιδεών που πρέπει να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του δασκάλου. Οι δράσεις αποσκοπούν στη δημιουργία ενός κλίματος όπου οι μαθητές/τριες θα μπορούν να διαπραγματευτούν ένα θέμα, να θέσουν οι ίδιοι ερωτήσεις, να κάνουν υποθέσεις, να εκφράσουν τις απόψεις τους, να επιχειρηματολογήσουν, να οδηγηθούν σε συμπεράσματα, να τα ανακοινώσουν κι έπειτα να συγγράψουν. Μπορεί ο όρος*

«συγγραφέας» να φαντάζει πρώιμος, αποπροσανατολιστικός και δύσκολος για τα παιδιά, αλλά η έννοια δημιουργία είναι σύμφυτη με την ηλικία και την έμφυτη ικανότητά τους να κατασκευάζουν».

Η Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση είναι έντονα συνυφασμένη με βιωματικές μεθόδους διδασκαλίας και μάθησης, καθώς θέτει τους μαθητές στο επίκεντρο του μαθήματος και όχι τον εκπαιδευτικό, αναγνωρίζοντας τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η εμπειρία στη διαδικασία της μάθησης, καθώς και στους δεσμούς μεταξύ της σχολικής τάξης, της καθημερινής ζωής των μαθητών, και της κοινωνικής πραγματικότητας. Μας ενδιαφέρει το σχολείο να προτείνει στους μαθητές, όπως αναφέρει ο Charlot, μια σχέση με έναν κόσμο τοποθετημένο σε λέξεις, έναν κόσμο σε απόσταση ή «μία σχέση με τον κόσμο ως σύνολο καταστάσεων και σχέσεων μέσα από τις οποίες εμπλέκεται ένα υποκείμενο ενσαρκωμένο, ενεργό, σύγχρονο, προικισμένο με συναισθήματα;». Αν είμαστε υπέρ της δεύτερης επιλογής, ίσως μεταξύ άλλων θα πρέπει να προωθήσουμε βιωματικές μαθησιακές διαδικασίες που θα προάγουν την ενεργό συμμετοχή του μαθητή, την απελευθέρωση της δημιουργικότητας του και την ενίσχυση της κριτικής του σκέψης. Η Δημιουργική Γραφή ωθεί τον μαθητή να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στην διαδικασία της μάθησης, δεδομένου ότι η βιωματική μάθηση δίνει έμφαση στο σημαντικό ρόλο που παίζει η εμπειρία στη διαδικασία της μάθησης. Επιδιώκει τη διανοητική και συναισθηματική κινητοποίηση του μαθητή, στοχεύοντας στην απαρτίωση της νοητικής και συγκινησιακής διεργασίας

Στα μαθήματα δημιουργικής γραφής παρατηρείται μια έντονη στροφή προς τις βιωματικές μεθόδους μάθησης, οι οποίες φαίνεται πως είναι σε θέση να καλλιεργήσουν τα χαρακτηριστικά και τα προσόντα εκείνα, τα οποία είναι απαραίτητα για τον 21^ο αιώνα. Η πρακτική άσκηση και συστηματική ενασχόληση με την Δημιουργική Γραφή έχει διττό στόχο, αφενός να αναπτύξουν τα παιδιά την δημιουργικότητά τους και αφετέρου να γίνουν πιο επαρκείς αναγνώστες λογοτεχνικών κειμένων, μέσω της πλέον βιωματικής εμπειρίας, αυτής της συγγραφής. Τα Αναλυτικά Προγράμματα του 2001 προτείνουν ένα σύνολο ασκήσεων που έχουν ως βασικό τους στόχο την καλλιέργεια του γλωσσικού γούστου, τη διάπλαση απαιτητικών αναγνώστων και την εκλέπτυνση της

λογοτεχνικής ανάγνωσης. Η επιτυχία της διδασκαλίας της δημιουργικής γραφής κρίνεται από την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων (Σουλιώτης, 2012: 6, 14).

Συχνό φαινόμενο αποτελεί η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής μέσα από μαθήματα που σχετίζονται με αυτή, τα οποία δεν είναι μαθήματα δημιουργικής γραφής. Τέτοια μαθήματα είναι η διδασκαλία της Γλώσσας, της Λογοτεχνίας, του Θεατρικού Παιχνιδιού, της Μουσικής, του Κινηματογράφου, των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ή ακόμα και των μαθημάτων ΤΠΕ (Κωτόπουλος, χ.χ.β: 7).

Η αξιολόγηση που πρέπει να γίνεται κατά τη διδασκαλία της δημιουργικής γραφής οφείλει να υπακούει τις σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες, με βασικό άξονα την ενθάρρυνση του μαθητή είναι απείρως προτιμότερη από την επισήμανση των λαθών του. Η αξιολόγηση πρέπει να γίνεται με όρους όπως «προτιμότερο», «καλύτερο», «πιο ενδιαφέρον», κλπ., ενώ τα καλύτερα κείμενα που προκύπτουν θα πρέπει να αναδεικνύονται με ψηφοφορία από τους μαθητές (Σουλιώτης, 2012: 15).

Στο Πρόγραμμα Σπουδών για τη Λογοτεχνία στο Λύκειο γίνεται αναφορά στην αξιολόγηση της Δημιουργικής Γραφής με περιγραφικό τρόπο. *«με διαβάθμιση ως προς τον συνολικό βαθμό δημιουργικότητας (Γράφει πολύ δημιουργικά, Γράφει δημιουργικά, Προσπαθεί, μπορεί να γίνει πιο δημιουργικός/-ή, Πρέπει να εμπλακεί περισσότερο). Πρόκειται για κριτήρια που αφορούν το περιεχόμενο, τη δομή/οργάνωση, τη γλώσσα/ύφος, τις λογοτεχνικές συμβάσεις και την κριτική/ ανατροφοδότηση σε ατομικό και συνεργατικό επίπεδο»* (ΦΕΚ5769/Β/21.12.2021) αλλά και στο αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών για το Γυμνάσιο προτείνεται η αξιολόγηση μέσω του ατομικού φακέλου του/της μαθητή/-τριας, η οποία επιτρέπει τη συνολική αποτίμηση της εμπλοκής του/της στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Η συγκεκριμένη τεχνική ενισχύει τις δεξιότητες αυτοαξιολόγησης των μαθητών/-τριών, καθώς τους δίνει τη δυνατότητα να αντιληφθούν την πορεία εξέλιξής τους με βάση την ανταπόκρισή τους σε ένα σύνολο διαβαθμισμένης δυσκολίας δραστηριοτήτων. Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας για τις τάξεις του Γυμνασίου, 2021).

Η διαδικασία της δημιουργικής γραφής προσεγγίζεται στην τάξη δίνοντας την ελευθερία της έκφρασης της προσωπικότητας και σαφώς πολύ λιγότερο σαν ένας τρόπος εξάσκησης της ικανότητας του γραπτού λόγου.

Κι όπως υπογραμμίζει ο Mosley (1989) σκοπός του δασκάλου είναι να προετοιμάσει τους μαθητές κατάλληλα για να μπορέσουν να ανακαλύψουν την δική τους δημιουργικότητα στη γραφή. Υπό την προϋπόθεση βέβαια ότι οι εκπαιδευτικοί

έχουν φτιάξει ένα περιβάλλον, όπου θα ανθίσει ανεμπόδιστος ο πειραματισμός και η ανακάλυψη.

2.1 ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Δραστηριότητες συνδεδεμένες ρητά με τη δημιουργική αφήγηση και γραφή εντάσσονται επίσημα στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ) για τη γλώσσα και τη λογοτεχνία εδώ και περίπου μία δεκαετία, χωρίς όμως να υπάρχει και πάλι αντίστοιχος θεωρητικός προβληματισμός εκ μέρους των καταρτιζόντων τα σχετικά προγράμματα, ούτε, βεβαίως, πρόβλεψη για επιμόρφωση των εκ-παιδευτικών. Δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, ως μέρος της διδασκαλίας της γλώσσας και της λογοτεχνίας, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, προβλέπονται επίσης στα Πιλοτικά Προγράμματα Σπουδών για το δημοτικό και το γυμνάσιο, στο πλαίσιο υλοποίησης της Πράξης «Νέο Σχολείο».

Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο, οι επιδιώξεις των Προγραμμάτων οδηγούν σε κατάλληλα αναπτυξιακές πρακτικές, σε χρήσιμες και διερευνητικές δραστηριότητες διαθεματικού χαρακτήρα που έχουν νόημα για τα παιδιά, έτσι ώστε να αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους, να κοινωνικοποιούνται και να γνωρίζουν τον κόσμο στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον.

Σκοπός του Νηπιαγωγείου σύμφωνα με την κείμενη Νομοθεσία είναι να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά μέσα στο πλαίσιο των ευρύτερων στόχων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε ότι αφορά τη γλώσσα, το πρόγραμμα της για το Νηπιαγωγείο στηρίζεται στην άποψη ότι η γνώση και η Γλώσσα οικοδομούνται σταδιακά, μέσα από επικοινωνιακές σχέσεις υποστηρικτικού χαρακτήρα. Ένας από τους κεντρικούς άξονες της προσέγγισης είναι ότι τα παιδιά οικοδομούν τη γνώση κάνοντας αναπόφευκτα λάθη κατά τη διαδικασία, λάθη όμως, που η συγκεκριμένη προσέγγιση μας επιτρέπει να τα δούμε ως εκφράσεις της προσπάθειας τους να κατακτήσουν τη γνώση. Κατά συνέπεια είναι φυσικό αυτά τα λάθη, που συνδέονται με την αναπτυξιακή πορεία των παιδιών, να γίνονται σε ένα βαθμό αποδεκτά,

αποτελώντας παράλληλα σημείο εκκίνησης του σχεδιασμού της μαθησιακής διαδικασίας που μακροπρόθεσμα στοχεύει στο ξεπέραςμα τους. (ΔΕΠΠΣ,2003)

Το Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση του 2021 προβλέπει ότι «το περιεχόμενο της μάθησης στο νηπιαγωγείο οργανώνεται σε τέσσερα (4) Θεματικά Πεδία στη βάση της ολιστικής προσέγγισης της μάθησης, με στόχο την ανάδειξη των διεπιστημονικών συνδέσεων και την ενίσχυση της διαθεματικής ενιαιοποίησης» αλλά και ότι «Οι κατηγορίες ικανοτήτων οι οποίες περιλαμβάνονται στις επιμέρους υποδοχές δεν είναι αμοιβαία αποκλειόμενες, αλλά αλληλοσυνδέονται, έτσι, ώστε να μπορούν να εφαρμοστούν σε πολλούς και διαφορετικούς συνδυασμούς, εξυπηρετώντας τη μαθησιακή διαδικασία: α) εργαλεία σκέψης: 1. κριτική σκέψη, 2. δημιουργικότητα, 3. επίλυση προβλήματος και στοχαστική λήψη αποφάσεων β) εργαλεία επιστήμης και τεχνολογίας: 1. καινοτομία, 2. υπολογιστική σκέψη, 3. σχεδιαστική και κατασκευαστική ικανότητα γ) εργαλεία ζωής: 1. προσωπική ενδυνάμωση και κοινωνική ευθύνη, 2. ιδιότητα του πολίτη, 3. ευελιξία, προσαρμοστικότητα και ανθεκτικότητα δ) εργαλεία μάθησης: 1. επικοινωνία, 2. συνεργασία, 3. μαθαίνω πώς να μαθαίνω – μεταγνώση. (ΦΕΚ5961/17.12.2021)

Πιο συγκεκριμένα στη Θεματική Ενότητα Γλώσσα του Νέου Προγράμματος Σπουδών, όπως αποτυπώνεται στο ΦΕΚ 5961:76265 διαπλέκονται αρμονικά βασικές συνιστώσες της θεωρητικής προσέγγισης του αναδυόμενου γραμματισμού, οι οποίες και προσδιορίζουν τα περιεχόμενα μάθησης που εμπεριέχονται σε αυτή. Συμπληρωματικά, ενσωματώνονται αρχές των θεωρητικών προσεγγίσεων του λειτουργικού γραμματισμού, του ψηφιακού γραμματισμού, του οπτικού γραμματισμού και του κριτικού γραμματισμού εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο της ενότητας. Στο πλαίσιο αυτό, τα παιδιά αναπτύσσουν ικανότητες που σχετίζονται με τους τέσσερις (4) βασικούς ρόλους που διαμορφώνουν την εγγράμματη ταυτότητά τους. Σύμφωνα με τον πρώτο ρόλο, τα παιδιά μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τους διαφορετικούς τρόπους παραγωγής νοήματος, αλλά και τις συμβάσεις που διαπνέουν τη δομή των διαφορετικών κειμένων. Σύμφωνα με τον δεύτερο ρόλο, τα παιδιά εκπαιδεύονται, ώστε να κατανοούν τα κείμενα, χρησιμοποιώντας και εξελίσσοντας τα δικά τους νοητικά μοντέλα, όπως αυτά διαμορφώνονται μέσα από τις προγενέστερες εμπειρίες και γνώσεις. Σύμφωνα με τον τρίτο ρόλο, τα παιδιά χρησιμοποιούν και παράγουν κείμενα, ώστε να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες, λαμβάνοντας υπόψη τις κοινωνικές και πολιτισμικές λειτουργίες που τα

διαφορετικά κείμενα εξυπηρετούν. Ως προς τον τέταρτο ρόλο, τα παιδιά λειτουργούν ως κριτικοί αναλυτές των κειμένων, καθώς τα ερμηνεύουν μέσα από διαφορετικές οπτικές και αποφασίζουν ποιο από τα αναδύμενα νοήματα είναι σημαντικό για αυτά, ενώ μπορεί να διατυπώνουν διαφωνίες ή αμφισβητήσεις, αλλά και αντιλαμβάνονται τα αίτια που οδήγησαν στη συγγραφή τους. Στην υποενότητα μάλιστα της γραπτής επικοινωνίας τίθενται οι κάτωθι στόχοι:

- ✓ η ανάπτυξη των ικανοτήτων που αφορούν την κατανόηση γραπτών κειμένων και στην εμπλοκή των παιδιών σε πρακτικές ανάγνωσης,
- ✓ η εμπλοκή των παιδιών σε πράξεις γραφής,
- ✓ κατάκτηση των εννοιών και των συμβάσεων των γραπτών κειμένων από τα παιδιά. (ΑΠΣ,2021)

Η Θεματική Ενότητα Γλώσσα παρέχει τα εφόδια στα παιδιά για την κάλυψη των επικοινωνιακών τους αναγκών, τόσο σε επίπεδο κατανόησης όσο και σε επίπεδο παραγωγής κειμένων, λαμβάνοντας υπόψη και τις διαφοροποιημένες ανάγκες τους στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. (ΦΕΚ 5961/17.12.2021)

Η Δημιουργική Γραφή δεν έχει ενταχθεί ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο στο Νηπιαγωγείο αλλά υιοθετούνται τεχνικές και μέθοδοι της κυρίως στη θεματική ενότητα της γλώσσας. Όπως αναφέρει η Νικολαΐδου (2015) σκοπός της Δ.Γ. είναι η εξοικείωση του παιδιού με την αναγνωστική και συγγραφική πράξη που θα το οδηγήσει σταδιακά και στην εξοικείωσή του με τα λογοτεχνικά είδη και κείμενα. Και σύμφωνα με την ίδια εξυπηρετεί τους κάτωθι επιμέρους στόχους:

- ✓ Γλωσσική καλλιέργεια
- ✓ Ανάπτυξη επικοινωνιακής ικανότητας
- ✓ Καλλιέργεια δεξιοτήτας αφήγησης με βιωματικό τρόπο
- ✓ Ανάπτυξη κριτικής & δημιουργικής σκέψης
- ✓ Κινητοποίηση φαντασίας & συγγραφικής επινοητικότητας
- ✓ Δημιουργία κλίματος συντροφικότητας & δημιουργίας εντός της σχολικής αίθουσας (Νικολαΐδου, 2015: 105-106)

Σε ένα ανοιχτό πλαίσιο δράσης όπου το παιδί αντιμετωπίζεται ως δρών υποκείμενο της ίδιας του της μάθησης, η Δημιουργική Γραφή μπορεί να ενισχύσει την δημιουργικότητα και να βοηθήσει τον κάθε μαθητή να ανιχνεύσει και να επιλέξει τους δικούς του μοναδικούς τρόπους έκφρασης. Οι μαθητές δεν προσεγγίζουν τα διάφορα λογοτεχνικά είδη με παθητική διάθεση, αλλά, μέσω της

σταδιακής τους εξοικείωσης με δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, με τρόπο που ενεργούν πάνω σε αυτά και μάλιστα αναδημιουργώντας τα. Μέσω οργανωμένων δραστηριοτήτων στο Νηπιαγωγείο και με την χρήση παραμυθιών, ιστοριών ή και ποίησης, οι μαθητές βιωματικά και με παιγνιώδη τρόπο, προσεγγίζουν την γλώσσα και τον γραπτό λόγο.

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών 2021 αναφέρεται και στο Θεματικό Πεδίο, Εαυτός και Κοινωνία. Το πεδίο αυτό δημιουργεί τις προϋποθέσεις, ώστε τα παιδιά να αντιληφθούν τις συνδέσεις ανάμεσα τον εαυτό τους και στους άλλους, τα διάφορα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης και το πλαίσιο της καθημερινής εμπειρίας. Προάγει την επεξεργασία ζητημάτων που το απασχολούν σε σχέση με την προσωπική ανάπτυξη και τη δράση τους, ατομική και συλλογική, ώστε να είναι σε θέση να θέτουν στόχους που αποσκοπούν στην αειφόρο ανάπτυξη, την προσωπική, κοινωνική και περιβαλλοντική συνειδητοποίηση και την ευημερία. Εστιάζει στη συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών, προωθώντας και υποστηρίζοντας πρακτικές συναισθηματικού εγγραμματισμού, ώστε τα παιδιά να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα δικά τους συναισθήματα, να κατανοούν τη συναισθηματική κατάσταση των άλλων και να συζητούν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους εμπειρία, αλλά και σε σχέση με κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα που τα απασχολούν. Με δεδομένο ότι η διαμόρφωση του ενεργού πολίτη δε συνιστά μία απλή ατομική διαδικασία, αλλά συντελείται μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, ο κοινωνικός γραμματισμός παρέχει τα εργαλεία για την επεξεργασία της κοινωνικής πραγματικότητας και την καλλιέργεια γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων που προάγουν την επικοινωνία, τη συνεργασία, την ενεργό συμμετοχή και την αμοιβαία κατανόηση, ώστε να καταστούν τα παιδιά πολιτισμικά εγγράμματοι και συνειδητοποιημένοι πολίτες, στο πλαίσιο πάντα της αναπτυξιακής τους ωριμότητας. Οι μαθησιακές εμπειρίες που προωθούνται στο συγκεκριμένο Θεματικό Πεδίο διαμορφώνουν το κατεξοχήν ανθρωποκεντρικό και ενταξιακό πλαίσιο ατομικής, συλλογικής έκφρασης και θετικής κοινωνικής αλληλεπίδρασης, το οποίο χαρακτηρίζει το Πρόγραμμα Σπουδών και αξιοποιείται σε όλες τις Θεματικές Ενότητες.

Η Δημιουργική Γραφή μπορεί να συμβάλει στην προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Μέσα από οργανωμένες δραστηριότητες με τεχνικές δημιουργικής γραφής, ένα παιδί μπορεί να γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του και τους άλλους, να νιώσει **αυτοπεποίθηση**, καθώς και να

κατανοήσει και να συμφιλιωθεί με τα συναισθήματά του. Η διαδικασία αυτή συμβάλει στη καλλιέργεια ολοκληρωμένων ατόμων, ικανών να δημιουργούν ουσιώδεις σχέσεις και ενεργών πολιτών με αυξημένη ενσυναίσθηση, που μπορούν να συνδράμουν στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Στόχος των δραστηριοτήτων αυτών είναι ένα παιδί μπορεί να αποκτήσει τις γνώσεις, τις στάσεις και τις δεξιότητες ώστε:

- ✓ να αναγνωρίζει και να διαχειρίζεται τα συναισθήματά του
- ✓ να θέτει και να πετυχαίνει στόχους
- ✓ να αναπτύξει την αρετή της ενσυναίσθησης
- ✓ να δομεί και να διατηρεί γόνιμες σχέσεις
- ✓ να παίρνει υπεύθυνες και σωστές αποφάσεις
- ✓ να χειρίζεται αποτελεσματικά τις διαπροσωπικές καταστάσεις

Μέσα από το λογοτεχνικό κείμενο, ένα παραμύθι, μια ιστορία, ο αναγνώστης αντιμετωπίζει θέματα από την καθημερινή του ζωή σε ένα «ασφαλές» περιβάλλον και βάζει σε τάξη τις εμπειρίες που αποκτά με γοργό ρυθμό, μετατρέποντας μ' αυτόν τον τρόπο το βιβλίο σε «εκπαιδευτικό πεδίο της καθημερινής εμπειρίας» (May P.J. 1995: 40). Οι εναλλακτικές λύσεις σε προβλήματα, όπως αυτές δομούνται και προκύπτουν μέσα από την πλοκή, του δίνουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσει καταστάσεις που μοιάζουν με τις δικές του, να αναγνωρίσει τη σοβαρότητα των δυσκολιών που αντιμετωπίζει και να σκεφτεί λύσεις σε προβλήματα που τον απασχολούν. Ταυτόχρονα, μέσα από την εναλλαγή οπτικής γωνίας στην αφήγηση, έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει το ίδιο συμβάν από διαφορετικές οπτικές (Καρπόζηλου Μ. 1994), γεγονός που τον βοηθά να κατανοήσει την υποκειμενική θέαση μιας κατάστασης και να την αποδεχθεί.

2.2 ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στο πιο πρόσφατο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Λογοτεχνίας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γυμνασίου «η παρουσία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ειδικότερα στο Γυμνάσιο, αποσκοπεί στην ενεργό εμπλοκή των μαθητών/-τριών με την εμπειρία της ανάγνωσης(...) Μέσω της λογοτεχνικής

ανάγνωσης και γραφής οι μαθητές/-τριες εκφράζουν τις βαθύτερες συναισθηματικές ανάγκες τους και δραστηριοποιούνται κοινωνικά σε ένα συνεργατικό και παραγωγικό περιβάλλον μάθησης.» (ΦΕΚ5871/Β/15-12-2021) αλλά και στην καλλιέργεια της Φιλαναγνωσίας.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών γίνεται αναφορά στην Δημιουργική Γραφή: «Επιπλέον, ιδιαίτερη θέση στη μαθησιακή διαδικασία κατέχει η άσκηση στη Δημιουργική Γραφή, η οποία ξεκινά με απλές δραστηριότητες αρχικά, που εξελίσσονται και προσαρμόζονται στο είδος των κειμένων και στην ηλικία των παιδιών. Ακόμη, επιλέγεται η παιγνιώδης προσέγγιση του λογοτεχνικού κειμένου μέσα από δραστηριότητες/εργασίες που τέρπουν και κινητοποιούν τους/τις μαθητές/-τριες»

Προτείνεται μάλιστα η υιοθέτηση τεχνικών Δημιουργική Γραφής σε συνδυασμό με θεατρικές και άλλες καλλιτεχνικές δράσεις έτσι ώστε οι μαθητές σταδιακά να αντιμετωπίζουν την αναγνωστική και ερμηνευτική προσέγγιση ως πρόκληση, ως δημιουργικό πρόβλημα και ως παιχνίδι εξυπηρετώντας τον απώτερο στόχο που «είναι η σχολική τάξη να μετατραπεί σταδιακά σε μια πλουραλιστική και ανησυχαστική κοινότητα ενεργητικών και κριτικών αναγνωστών και αναγνωστριών που θα εξελιχθούν, εν τέλει, σε εγγράμματους, ελεύθερα σκεπτόμενους και συνειδητούς πολίτες», σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε αυτό, « σημαντική ενίσχυση προσφέρουν οι τεχνικές της Παιδαγωγικής του Θεάτρου στο να εμπλέκονται οι αναγνώστες/-στριες μαθητές/-τριες στη διαδικασία βίωσης του κόσμου των κειμένων, στη Δημιουργική Γραφή, στον διάλογο με τα κείμενα και τους/τις συμμαθητές/-τριες τους (πεδίο κοινότητας αναγνωστών/-στριών) (...) Η ανάκληση των βιωμάτων, η ενεργοποίηση της υπάρχουσας γνώσης και η πρόκληση του ενδιαφέροντος των μαθητών/-τριών (και μέσω ποικίλου οπτικοακουστικού υλικού) ακολουθείται από τη σταδιακή ανάγνωση και μελέτη του βιβλίου εντός της σχολικής τάξης, η οποία συνοδεύεται από φύλλα εργασίας (ίδια ή διαφορετικά για κάθε ομάδα). Η επεξεργασία του λογοτεχνικού έργου ολοκληρώνεται με τη δημιουργική έκφραση των μαθητών/-τριών (γραπτή, προφορική, θεατρική, εικαστική)». (ΦΕΚ5871/Β/15-12-2021)

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία για την Β και Γ Λυκείου, όπως αυτό ορίζεται από το πιο πρόσφατο Πρόγραμμα Σπουδών του 2021, η νεοελληνική γλώσσα και η λογοτεχνία συνεργούν, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να ανταποκρίνονται σε κάθε γεγονός γραμματισμού, είτε αυτό συμβαίνει στον δημόσιο είτε στον σχολικό ή ιδιωτικό χώρο, τόσο στο επίπεδο κατανόησης και ερμηνείας όσο και στο επίπεδο παραγωγής λόγου. Ως εκ τούτου, η διδασκαλία του μαθήματος στηρίζεται σε μαθησιακές διαδικασίες, μέσω των οποίων ενισχύονται οι μαθητές και οι μαθήτριες, ώστε να χαράξουν τη δική τους εγγράμματη πορεία.

Το εν λόγω Πρόγραμμα Σπουδών είναι «ανοικτό» ως προς τα περιεχόμενα, ώστε οι εκπαιδευτικοί, οι μαθητές και οι μαθήτριες να συμμετέχουν στην επιλογή του κειμενικού υλικού (ΦΕΚ 4402/Β/23-9-2021). Η Δημιουργική Γραφή στο Πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας, δίνει την δυνατότητα στους μαθητές μέσα από την επεξεργασία των κειμένων, να αναπτύσσουν κριτικό προβληματισμό και όχι να κατακτούν τυποποιημένες γνώσεις και πολύ περισσότερο να αναπαράγουν μηχανιστικά συγκεκριμένες απόψεις/στερεότυπα.

Το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για την Λογοτεχνίας προβλέπει: «Ο σκοπός της διδασκαλίας της λογοτεχνίας στο Λύκειο είναι η επικοινωνία -κατανόηση, διάλογος, αισθητική απόλαυση- των μαθητών και μαθητριών με τα λογοτεχνικά κείμενα ως έργα γλωσσικού, καλλιτεχνικού, στοχαστικού και, ευρύτερα, πολιτισμικού χαρακτήρα, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες: (...)- Να θέτουν κρίσιμα για εκείνους/εκείνες ερωτήματα/θέματα συζήτησης, σχετικά με τα ζητήματα που πραγματεύονται τα κείμενα· τα ερωτήματα να λειτουργούν στη συνέχεια ως άξονες ή κέντρα αλληλεπιδράσεων και συνομιλιών μεταξύ των μαθητών/μαθητριών, ελεύθερων τόσο στη διανοητική όσο και στη συναισθηματική τους διάσταση.-Να πραγματεύονται τις υποθέσεις τους στο πλαίσιο μιας αναγνωστικής/ερμηνευτικής κοινότητας». (ΦΕΚ 4402/Β/23-9-2021)

Και πιο συγκεκριμένα, τα όσα αναφέρονται σε άλλο σημείο του Προγράμματος Σπουδών του 2021 (σελ 58469) για τη Λογοτεχνία, φωτογραφίζουν ουσιαστικά δραστηριότητες και τεχνικές της Δημιουργικής Γραφής: «Η λογοτεχνία προσεγγίζεται με τέτοιο τρόπο, ώστε η σχολική τάξη να αποβαίνει εργαστήριο δημιουργικότητας. Έτσι τίθενται οι βάσεις για ανοικτές αναγνωστικές - ερμηνευτικές προσεγγίσεις με τις οποίες, προϊόντος ου χρόνου, επιδιώκεται στο Λύκειο οι μαθητές

και οι μαθήτριες:- Να αναδιηγούνται την ιστορία που αφηγείται το κείμενο, χωρίς να ερμηνεύουν τα γεγονότα.- Να προσεγγίζουν τους χαρακτήρες με βάση τα δεδομένα του κειμένου (όνομα, εξωτερική εμφάνιση, ενέργειες, σχέσεις με άλλα πρόσωπα, δικά τους λόγια και σκέψεις, λόγια και σκέψεις άλλων προσώπων γι' αυτούς και στάση του αφηγητή), με σκοπό να εντοπίζουν χαρακτηριστικά τους στοιχεία που φωτίζουν τη δράση τους.- Να περιγράφουν τη συναισθηματική διάθεση των προσώπων στηριζόμενοι στα σύμβολα και τις γλωσσικές επιλογές (γραμματικά πρόσωπα, χρόνοι, εγκλίσεις των ρημάτων, στίξη). - Να εντοπίζουν και να συσχετίζουν τα κειμενικά στοιχεία που οργανώνουν το κείμενο ως σημασιοδοτημένη κατασκευή. Δηλαδή, να εντοπίζουν μέσα στο κείμενο στοιχεία του λόγου των προσώπων, αφηγηματικούς τρόπους, αφηγηματικές τεχνικές, ρηματικά πρόσωπα και εκφραστικά μέσα και να αναγνωρίζουν πώς αυτά παράγουν νόημα.- Να συνυπολογίζουν τις απόψεις/ερμηνείες των συμμαθητών και συμμαθητριών τους και να οδηγούνται στη διαμόρφωση μιας πιο πολύπλευρης ερμηνείας.- Να μιλούν και να γράφουν με όρους υπόθεσης και όχι ερμηνευτικής βεβαιότητας.- Να ανασυνθέτουν σε γραπτό ερμηνευτικό σχόλιο την οπτική που οι ίδιοι διαμόρφωσαν με την ολοκλήρωση των διαδικασιών διαλόγου που αναπτύχθηκαν στην τάξη.- Να συμπληρώνουν τα κενά απροσδιοριστίας του κειμένου.- Να προσθέτουν έναν ήρωα ή ένα περιστατικό στην αρχική ιστορία.- Να συνεχίζουν την ιστορία ή να γράφουν ένα εναλλακτικό τέλος ή να συνθέτουν ένα δικό τους ποιητικό ή αφηγηματικό κείμενο.- Να καλλιεργήσουν το γλωσσικό τους αίσθημα και να αποκτήσουν επίγνωση των δυνατοτήτων τους στον προφορικό και γραπτό λόγο.- Να αποβούν αναγνώστες/αναγνώστριες κοινωνικά εγγράμματοι/-ες που μετέχουν στον κοινωνικό βίο με συνείδηση ευθύνης και σεβασμό στο περιβάλλον, στα δικαιώματα και στα έργα του ανθρώπου. (ΦΕΚ 4402)

Μέσα από το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Λογοτεχνίας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου. (ΦΕΚ 5769/Β/10-12-2021) διαφαίνεται ο σημαντικός ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η Δημιουργική Γραφή στην επίτευξη των εν γένη στόχων του μαθήματος τόσο σε επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων, όσο και σε επίπεδο στάσεων και συμπεριφορών, καθώς αναγνωρίζεται ότι ο δημιουργικός ρόλος συμβάλει στην ανάπτυξη κριτικά σκεπτόμενων πολιτών. Γίνεται ρητή αναφορά στο Πρόγραμμα Σπουδών στην Δημιουργική Γραφή: «Η άσκηση, στην εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής, συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και στην ενδυνάμωση της κριτικής

ικανότητάς τους. Οι μαθητές/-τριες λειτουργούν σε δύο αλληλοσυμπληρούμενα πεδία: γράφουν δημιουργικά και σκέφτονται κριτικά την πράξη της γραφής και τα αποτελέσματά της, αναπτύσσοντας ένα είδος μεταγνώσης.

Η Δημιουργική Γραφή προσφέρει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/-τριες να προσεγγίζουν βιωματικά τον λόγο και να πειραματίζονται σε ποικίλα λογοτεχνικά είδη χωρίς τον φόβο του λάθους. Δίνει έμφαση στη δημιουργική δραστηριότητα, στην αυτογνωσία μέσω της γλώσσας και στην αξιοποίηση μέσω της φαντασίας προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων. Με αυτόν τον τρόπο, η Δημιουργική Γραφή μυεί τους μαθητές και τις μαθήτριες, που δρουν συγγραφικά, στη δημιουργία και στην πραγμάτευση των νοημάτων που αποκωδικοποιούν ως πρώτοι/-ες αναγνώστες/-στριες του έργου τους.

Η πολυσημία των λογοτεχνικών κειμένων, οι αναπαραστάσεις που προσφέρουν, η παρουσίαση ανθρώπινων καταστάσεων και συναισθημάτων από διάφορες οπτικές γωνίες, η πλοκή, το ύφος και η εκφραστική και θεραπευτική ιδιότητα της δημιουργικής γραφής συντελούν σταδιακά στη διαμόρφωση ενεργητικών αναγνωστών/-στριών και κριτικά σκεπτόμενων δημοκρατικών πολιτών». (ΦΕΚ 5769/Β/10-12-2021).

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι στο ΠΣ της Λογοτεχνίας του Λυκείου ο δημιουργικός λόγος, προφορικός, γραπτός και πολυτροπικός, αποτελεί την άλλη όψη και τον θεμέλιο λίθο της κριτικής και δημιουργικής ανάγνωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Μέσα στο πέρασμα των αιώνων το παραμύθι αποτέλεσε μία ανεξάντλητη πηγή φαντασίας, έμπνευσης, έκφρασης αλλά και διδασκαλίας αφού συχνά χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για να διδάξει, να περάσει ιδέες, αντιλήψεις αλλά και πολλές φορές να εξυπηρετήσει ποικίλες ιδεολογίες της εκάστοτε εποχής. Σήμερα, προσφέρει πολλές δυνατότητες για δημιουργικότητα και πρωτοτυπία, αποτελεί ερέθισμα για δημιουργική σκέψη και έκφραση, σπάζοντας τα στερεότυπα της εκπαίδευσης και καλλιεργώντας την αποκλίνουσα σκέψη των παιδιών.

Το παραμύθι είναι μια σύντομη ή λαϊκή ιστορία που προέρχονται από την αρχαία ελληνική λέξη «παραμύθιον» που σήμαινε παρηγοριά ,ανακούφιση και ενθάρρυνση. Βέβαια με το πέρασμα των χρόνων έλαβε και τη σημασία της φανταστικής ιστορίας, η οποία είχε το ίδιο αποτέλεσμα. Ο κορυφαίος Αμερικάνος παραμυθολόγος Smith Thopson (1885-1976) χαρακτήρισε το παραμύθι ως «μια αφήγηση με κάποιο μήκος, η οποία εμπεριέχει διαδοχή μοτίβων ή επεισοδίων. Κινείται σε ένα πλαστό κόσμο, χωρίς συγκεκριμένη τοπογραφική αναφορά και χωρίς κάποια συγκεκριμένη αναφορά σε πρόσωπο». Στους νεότερους χρόνους προέκυψε η ανάγκη να βρεθεί ένας όρος που να διαφοροποιεί το παραμύθι από άλλα, συναφή είδη προφορικής λαϊκής λογοτεχνίας (μύθος, παράδοση) κτλ. Σύμφωνα με τον Δημήτριο Σ. Λουκάτο (1908-2003) « Το παραμύθι είναι η λαϊκή διήγηση, που μοιάζει με μεγάλο μύθο περιπέτειας »¹. Παρά τις διαφορές που υπάρχουν στους ορισμούς που δόθηκαν κατά διαστήματα υπάρχουν σημεία σύγκλισης ανάμεσα στο μαγικό και υπερφυσικό περιεχόμενο.

Το παραμύθι αλλάζει τον κόσμο. Ο Μέγας γράφει ότι «ο κόσμος του παραμυθιού είναι φανταστικός, εντελώς ιδιόρρυθμος, αυτόχρονα ονειρώδης δεν έχει σχέση με την πεζότητα της ζωής. Τον χαρακτηρίζει η παιδική αντίληψη ,δηλαδή παρουσιάζει τα γεγονότα ,όπως τα βλέπει η φαντασία του παιδιού που στερείται της πείρας της ζωής».

Στο παραμύθι σημαντικό ρόλο παίζει ο παμψυχισμός και η μεταμόρφωση. Σ' αυτό το σημείο όλα αποκτούν ζωή, τα ζώα και τα αντικείμενα μιλάνε, ο άνθρωπος αλλάζει πολλές μορφές και όλα αυτά για να υπάρχει μια συνεχής ροή στην αφήγηση και να μπορεί να αντιμετωπίσει ο ήρωας κάποιες καταστάσεις (π.χ. όταν πρέπει να διαφύγει). Οι ήρωες του παραμυθιού δεν εκφράζουν τα συναισθήματα τους λεκτικά αλλά μέσα από τις πράξεις τους, με στόχο να δημιουργείται μια σχέση αλληλεπίδρασης μεταξύ δράσης και εσωτερικότητας, που διαμορφώνει τη σχηματικότητα της περιγραφής. Το κυριότερο χαρακτηριστικό του παραμυθιού είναι το ευτυχισμένο τέλος, το πνεύμα της ολοκληρωτικής ευτυχίας που κατακλύζει τους ήρωες και τους πρωταγωνιστές. Όποια και αν είναι τα δεινά των ηρώων στο τέλος με μια μαγική δύναμη όλα τα άσχημα εξαφανίζονται και οι ήρωες ζουν ευτυχισμένοι.

Ο παιδαγωγικός χαρακτήρας του παραμυθιού αναδύεται με την απόκτηση γνωστικών δεξιοτήτων των αναγνωστών. Αφενός, ο αναγνώστης έρχεται σε επαφή με την παράδοση και τον πνευματικό μας πολιτισμό, με αποτέλεσμα να καθίσταται ικανός να κατανοεί πιο εύκολα τα ιστορικά γεγονότα, και αφετέρου μαθαίνει το διάλογο ως διαδικασία μάθησης. Οι απορίες που γεννιούνται σε κάθε παιδί κατά τη διάρκεια της αφήγησης, θα λυθούν μέσω του διαλόγου ανάμεσα σε πομπό και δέκτη. Η διαδικασία της ερώτησης-απάντησης, θα καλλιεργήσει στο παιδί την ανάγκη εξερεύνησης και άλλων θεμάτων. Θα του δημιουργηθεί η αίσθηση πως οι απορίες του μπορούν να λυθούν μέσω του διαλόγου.

Το παιδί ανακαλύπτει τον κόσμο μέσα από το παιχνίδι και μέσα από τη φαντασία. Η φαντασία αποτελεί τον κύριο μοχλό με τον οποίο κάποιος μπορεί να ανακαλύψει πράγματα τα οποία θα ήταν δύσκολο να ανακαλύψει μόνο με τα στοιχεία της πραγματικότητας. Τα παιδιά έτσι παίρνουν τα φανταστικά στοιχεία ενός παραμυθιού και τα προσαρμόζουν στην πραγματικότητα, με αποτέλεσμα σιγά-σιγά να μαθαίνουν τη ζωή, αξιοποιώντας τον ψυχαγωγικό του χαρακτήρα.

Για την αποτελεσματική παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση του βασική προϋπόθεση είναι η επιλογή της κατάλληλης ιστορίας, που θα προκαλέσει το ενδιαφέρον του παιδιού και θα παρουσιάσει με σαφή σειρά τα γεγονότα της αφήγησης Σύμφωνα με την Κ. Βέλκου (2005) «με την κατάλληλη αξιοποίηση των ιδεών, των συμβολικών αναπαραστάσεων και των εμπειριών του πραγματικού και του φανταστικού που ενυπάρχουν στο παραμύθι, δημιουργείται ένα κατάλληλο πλαίσιο το οποίο ενισχύει την κοινωνική αλληλεπίδραση του παιδιού, με σκοπό την

συνεργασία και την συμμετοχικότητα του στις κοινωνικές δεξιότητες της ακρόασης του, καθώς και τις νοητικές δεξιότητες που συσχετίζονται με τις έννοιες της σειροθέτησης, της ταξινόμησης και της αντιστοίχισης». Έτσι, το παραμύθι αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη γνωστική, γλωσσική και αισθησιοκινητική καλλιέργεια του παιδιού.

3.2 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ

Η αφήγηση τα τελευταία χρόνια γνωρίζει ιδιαίτερη αποδοχή από τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, ενώ η χρήση της αξιοποιείται όλο και περισσότερο στο χώρο της εκπαίδευσης. οι χρήσεις του αφηγήματος κατά τη διάρκεια των διαδικασιών διδασκαλίας και μάθησης είναι κυριολεκτικά απεριόριστες, αφού προκύπτουν από τις άπειρες εκφράσεις της ερμηνευτικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των εκπαιδευτών, των εκπαιδευομένων και του περιεχομένου του αφηγήματος. Το παραμύθι, ως μια ιδιαίτερη μορφή αφήγησης, συγκεντρώνει όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που κάνουν τη διδασκαλία μιας γλώσσας ιδιαίτερα ελκυστική και ενδιαφέρουσα (Σεραφειμίδου, Χατζηπαναγιωτίδη Χρίστου2003).

Μέσω της εισαγωγής του παραμυθιού στην εκπαιδευτική διαδικασία, ο μαθητής καλείται να δώσει την δική του ερμηνεία, τόσο ατομικά όσο και σε ομαδικές δραστηριότητες, να εκφράσει τις απόψεις του με την χρήση γλώσσας προφορικά αλλά και με την παραγωγή δικών του κειμένων και να δημιουργήσει συνθήκες αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας με τους συμμαθητές του. Η ακρόαση παραμυθιών θεωρείται ως μια αλληλεπιδραστική και συνδημιουργική διαδικασία, που χρησιμοποιείται για να προκαλέσει την περιέργεια των παιδιών, να τα εξασκήσει στην ακρόαση και στη λεκτική έκφραση καθώς επίσης θεωρείται εργαλείο για τη γεφύρωση των πολιτισμών (Griva & Chostelidou, 2012). Οι ιστορίες που μπορεί να παραχθούν μετά από ένα παραμύθι ή και τα παιχνίδια παρέχουν στα παιδιά τη σκαλωσιά γύρω από την οποία η γλώσσα οικοδομείται και αναπτύσσεται.

Το παραμύθι, το αρχαιότερο ίσως είδος της λογοτεχνικής παράδοσης, έχει παιδευτική λειτουργία αφενός ως αισθητική εμπειρία (ο ακροατής ενός παραμυθιού προσδοκά το απρόβλεπτο και την έκπληξη στην εξέλιξη της αφήγησης), αφετέρου ως μαθητεία στην τέχνη του λόγου (σύγχρονες μελέτες μάλιστα αποφαίνονται ότι πρέπει

να διαβάζουμε στα μωρά ήδη από όταν είναι δύο μηνών), διασφαλίζοντας την πνευματική και συναισθηματική καλλιέργεια των παιδιών, με τη διεύρυνση της φαντασίας τους και, παράλληλα, την αναγνώριση των ορίων του κόσμου. Το παραμύθι, συμβάλλει στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και, ταυτόχρονα, καταδεικνύει και τους «κοινούς τόπους» μιας κοινωνίας, τις βασικές αρχές της δηλαδή. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο έχει συστηματικά αξιοποιηθεί από την εκπαίδευση και εξακολουθεί να αξιοποιείται σε αυτήν.

Με τρόπο ευχάριστο και ελκυστικό, ο προφορικός και γραπτός λόγος κατακτά τον ακροατή ή αναγνώστη, μεταφέροντας το σε έναν κόσμο ο οποίος προσφέρει διδάγματα, διασκέδαση, και συγχρόνως αναπτύσσει την μνήμη του, την προσοχή του και την συναισθηματικότητα του. Το παραμύθι ανοίγει νέους δρόμους στη σκέψη των παιδιών και τα διδάσκει χωρίς διδακτισμό με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα από τα καλύτερα μέσα κοινωνικής μάθησης. Μέσα από τα παραμύθια, τα παιχνίδια και τις δραστηριότητες που ακολουθούν την αφήγηση, τα παιδιά αναπτύσσουν μια ισχυρή αίσθηση του εαυτού τους, τονώνουν την αυτοπεποίθησή τους, ενθαρρύνονται να ακούν και να σέβονται τις απόψεις των άλλων, να διακρίνουν ανάμεσα στο καλό και το κακό, να γνωρίζουν τους κανόνες και την πειθαρχία, να μαθαίνουν να σέβονται τις διαφορετικές κουλτούρες, (Kariuki, et al., 2007 στο Griva & Chostelidou, 2012).

Το παραμύθι έχει πολλαπλές ωφέλειες για τα παιδιά. Ανοίγει δρόμους σκέψης, φαντασίας και δράσης, ευαισθητοποιεί και αναδεικνύει το ανεξάντλητο πεδίο δημιουργικότητάς τους. Η μάθηση που συντελείται μέσα από ευχάριστες δραστηριότητες συναφείς με το περιεχόμενο του παραμυθιού έχει αποφασιστική σημασία για την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού. (Ντίνας-Μούσιου- Αντωνογιάννη 2013).

Τα παραμύθια αποτελούν κείμενα με δυνατότητες αναπαραγωγής, με παιγνιώδεις δραστηριότητες, με κάποια σκηνοθεσία, που αποκαλύπτουν ενδεχομένως και πτυχές της προσωπικότητας του μαθητή. Αποτελούν κείμενα που προκαλούν τις δυνατότητές του μαθητή και μπορούν, πέρα από την ευχαρίστηση, να συμβάλλουν και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων του, μέσω τεχνικών δημιουργικής γραφής.

Το παραμύθι, όταν η εισαγωγή του στην διδασκαλία είναι σχεδιασμένη σωστά και ανταποκρίνεται, θεματολογικά, στα ενδιαφέροντα των μαθητών, αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στη φαρέτρα του εκπαιδευτικού που επιδιώκει

τον σχεδιασμό μαθησιακών εμπειριών που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα και συνοδεύονται από ευχάριστο και συνεργατικό κλίμα. Η δημιουργία ευχάριστου κλίματος και δημιουργικής ατμόσφαιρας, αυξάνει το ενδιαφέρον των μαθητών και κατ'επέκταση την εμπλοκή και δέσμευση τους στην μαθησιακή διαδικασία και τις επιμέρους εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Ο Tsang (στο Γρίβα & Σέμογλου, 2013) υποστηρίζει ότι «η φαντασία και η κινητοποίηση των παιδιών για μάθηση μπορούν να ενισχυθούν μέσα από την ενεργή συμμετοχή τους σε δημιουργικές δραστηριότητες»

Επιπρόσθετα, ένα παραμύθι εξυπηρετεί εύκολα την διαθεματικότητα που προβλέπεται στα Προγράμματα Σπουδών. Όπως αναφέρεται από τον Μ. Μερακλή (1999), μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για την εκπόνηση διαθεματικών προγραμμάτων και την υλοποίηση σχεδίων εργασίας και διαφόρων προγραμμάτων (Αγωγής Υγείας, Περιβαλλοντικά, κ.τ.λ.). χρησιμότητά του είναι μεγάλη και η χρήση του εξυπηρετεί πολλαπλούς σκοπούς τόσο γνωστικούς όσο και συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς. Η διδασκαλία του επομένως θα πρέπει να είναι συστηματική.

Μέσα από τα παραμύθια δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να εκφραστούν με το λόγο αλλά και με το σώμα τους, να διατυπώσουν τις σκέψεις και τις ανησυχίες τους, να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους, να αναδείξουν τις κλίσεις και τα ταλέντα τους (Griva & Chostelidou, 2012). Το παραμύθι μπορεί να αποτελέσει μέσο, τόσο για την διερεύνηση των ενδιαφερόντων, των στάσεων και των συμπεριφορών των μαθητών, όσο και ως διδακτικό μέσο για την απελευθέρωση της δημιουργικότητας και της φαντασίας τους, με την παραγωγή δικών τους πρωτότυπων κειμένων για παράδειγμα.

Γενικά, το παραμύθι προσφέρεται στη διδακτική πράξη τόσο για το περιεχόμενο του όσο και για τη γλώσσα του. Η γλώσσα του είναι απλή, κατανοητή, μεστή από λέξεις που σημαίνουν ενέργεια κίνηση. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο το παραμύθι ήταν, είναι και θα είναι αγαπητό από όλους και ιδίως από τα μικρά παιδιά, για τα οποία προσφέρεται περισσότερο. Με τη χρήση κατάλληλου λεξιλογίου, με το οποίο οι μαθητές έχουν εξοικειωθεί μέσα από την επαφή και γνωριμία με το παραμύθι, μπορούν να συντάξουν ένα εμπειριστατωμένο κείμενο, ολοκληρωμένο νοηματικά και δομημένο σωστά.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται από την Α. Ντούλια (2010) στο Πλαίσιο του 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.): «Το παιδί μέσα από την εικόνα (ή και το κείμενο παράλληλα) ενεργοποιεί όλο το ψυχοδιανοητικό του δυναμικό σε μια προσπάθεια να ερμηνεύσει και να ανασυνθέσει τα δεδομένα. Ενδοκειμενικά και εικονογραφικά στοιχεία αποτελούν ερέθισμα για τους μαθητές, οι οποίοι με κατάλληλη παρώθηση και εκπαίδευση προσπαθούν να τα ερμηνεύσουν και να αποκωδικοποιήσουν». Το παραμύθι λοιπόν λειτουργεί ως σημείο αφετηρίας για την αξιοποίηση της δημιουργικής σκέψης του παιδιού και της εμπλοκής του στην παραγωγή κειμένων με πρωτότυπο περιεχόμενο.

Το κείμενο και η εικόνα μπορούν να αποτελέσουν την αφορμή για συζήτηση και διερεύνηση απόψεων των μαθητών αλλά και να σηματοδοτήσουν την έναρξη για ατομική ή ομαδοσυνεργατική δράση στο πλαίσιο της προσπάθειας καλλιέργειας της κριτικής τους σκέψης. Τα παιδιά, ενθαρρύνονται να καταγράψουν τα στάδια των διερευνήσεων τους -ή τη διαδικασία που ακολούθησαν για την εξεργασία του θέματος τους- με διάφορα μέσα και τρόπους έτσι ώστε να διευκολύνονται ο αναστοχασμός και η ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Η καλλιέργεια κριτικής σκέψης, η εξάσκηση μνήμης, η ερμηνεία ανθρώπινων πράξεων, η εκμάθηση εννοιών, η κοινωνικοποίηση των μαθητών είναι μερικοί μόνο από τους προσδοκώμενους αλλά και ρεαλιστικά επιτεύξιμους στόχους μιας προσεκτικά σχεδιασμένης διδακτικής αξιοποίησης ενός παραμυθιού.

Η χρήση του παραμυθιού στην εκπαιδευτική διαδικασία δύναται να ωφελήσει ποικιλοτρόπως τους μαθητές κάθε ηλικίας, οι οποίοι μέσα από την αφήγηση, την ανάλυση και την αναδιήγηση αυτού, μαθαίνουν, εξασκούνται και βελτιώνονται σε πολλούς τομείς, παιδαγωγικούς, ψυχολογικούς αλλά και γλωσσικούς. Το πιο σημαντικό, όμως, είναι πως όλα τα προαναφερθέντα πραγματοποιούνται μέσα σε ένα παιγνιώδες και ιδιαίτερα ευχάριστο περιβάλλον για τα παιδιά.

Οι ασκήσεις δημιουργικής γραφής που ακολουθούν ως συνέχεια μιας ιστορίας, όπως για παράδειγμα η επαναδιήγηση της ιστορίας με χρονική ακολουθία και αιτιολογικές σχέσεις ή επαναδιήγηση της ιστορίας από την οπτική γωνία ενός ήρωα, συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας δηλαδή στην «κατάκτηση συγγραφικών δεξιοτήτων που καθιστούν ικανά όλα τα παιδιά, εκτός του να κατανοούν μέσω της ανάγνωσης και της διδασκαλίας, να

μπορούν να γράφουν δυο-τρεις στίχους ή ένα παραμύθι ή ένα διάλογο, όπως μαθαίνουν σε άλλες τέχνες να κάνουν μια ζωγραφιά ή να παίζουν ένα τραγούδι, χωρίς κανείς να πιστεύει ότι είναι παιδιά – θαύματα». (Καρακίτσιος, 2013)

Με τη Δημιουργική Γραφή η λογοτεχνία παύει να είναι «μουσειακό» μάθημα, οι μαθητές, δηλαδή, δε διαβάζουν «μεγάλους» συγγραφείς, κι αδιαμφισβήτητα «αριστουργήματα», τα οποία οφείλουν να θαυμάσουν, να αναλύσουν και να ερμηνεύσουν με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Οι μαθητές γίνονται ερευνητές και συνοικοδόμοι της γνώσης, συνεργάζονται, απευλευθερώνουν την δημιουργικότητα τους, δοκιμάζουν, εκφράζονται, πειραματίζονται, «πειράζουν» ένα πρωτότυπο έργο και το μετασχηματίζουν με βάση τις δικές τους εμπειρίες, γνώσεις και δεξιότητες με τρόπο που να τους εκφράζει και καταλήγουν σε μοναδικές διατυπώσεις, ενάντια στην εποχή που ευνοεί την τυποποίηση της έκφρασης και της σκέψης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

4.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται η διδακτική αξιοποίηση ενός διαηλικιακού παραμυθιού, σε παιδιά πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, στο πλαίσιο του μαθήματος της Γλώσσας και της Λογοτεχνίας.

Δεδομένου ότι η Δημιουργική Γραφή αποτελεί μια σύγχρονη εκπαιδευτική μέθοδο, η οποία φιλοδοξεί να αποδώσει και να μεταδώσει ορθά τον πρωτεύοντα ρόλο της έκφρασης, της γραφής και του λόγου στους μαθητές, θα επιχειρήσουμε μέσα από τις σχεδιαζόμενες δραστηριότητες την επίτευξη της κατάλληλης διέγερση της παιδικής δημιουργικότητας με παιγνιώδη και απαλλαγμένο από αυστηρά μαθησιακά και αξιολογικά πλαίσια, τρόπο. Επιδίωξη αποτελεί ο μαθητής να ανάπτυξη τη δική του λογοτεχνική φωνή και να μπορεί να δημιουργεί τα δικά του νοήματα με δημιουργικό κι ευφάνταστο τρόπο.

Η ικανότητα της παραγωγής αυθεντικών ιδεών, αλλά και συγγραφής νέων κειμένων, έχει ως αποτέλεσμα τις πολύπλοκες γνωστικές διεργασίες και δεξιότητες, της προσωπικότητας, της παροχής των κίνητρων, αλλά και μεταγνωστικών δεξιοτήτων και αποτελεί επίσης ζητούμενο για τις δραστηριότητες μας. Με τις δραστηριότητες ανοικτού τύπου δημιουργικής γραφής αναπτύσσεται η ατομική δημιουργικότητα, καθώς δίδεται η δυνατότητα για εξαίρεση πολλαπλών λύσεων, με αποτέλεσμα να επιδέχονται ποικίλες και προσωπικές εννοιολογικές ερμηνείες.

4.2 ΤΟ ΑΓΟΡΙ Ο ΤΥΦΛΟΠΟΝΤΙΚΑΣ, Η ΑΛΕΠΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΟΓΟ

Τίτλος: «Το αγόρι ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο»

Συγγραφέας: Charlie Mackesy

Το παραμύθι του Charlie Mackesy «Το αγόρι ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» δεν ακολουθεί την τυπική δομή ενός παραμυθιού, και προσεγγίζει αναγνώστες όλων των ηλικιών, από μικρή ηλικία μέχρι και ενήλικες. Ανάλογα με την ηλικία και συνεπώς το ψυχοδυναμικό και νοητικό δυναμικό καθενός, το ίδιο περιεχόμενο, έχει διαφορετικές αναγνώσεις.

Ένα σκίτσο του μ' ένα άλογο που τολμά να παραδεχτεί πως το πιο γενναίο πράγμα που έχει κάνει στη ζωή του ήταν να ζητήσει βοήθεια όταν τη χρειάστηκε, ήταν αυτό που έδωσε την αφορμή να γίνει αυτό το βιβλίο. Το σκίτσο ανέβηκε στο Instagram του Mackesy και έγινε το έμβλημα πολλών ανθρώπων που βασανίζονται, κυρίως με θέματα ψυχικής υγείας: το μοιράστηκαν οργανώσεις που βοηθούν βετεράνους πολέμου με διαταραχές μετατραυματικού στρες, νοσοκομεία ως μέσο ενθάρρυνσης των ασθενών τους και απλοί άνθρωποι στα κοινωνικά δίκτυα. Αυτό που ξεκίνησε ως μια προσπάθεια να εξωτερικεύσει ο δημιουργός του όλα τα συναισθήματα που του προκάλεσε η απώλεια ενός καλού του φίλου, έγινε βιβλίο που γνώρισε παγκόσμια επιτυχία.

Πρόκειται για μια ιστορία τεσσάρων φαινομενικά άσχετων μεταξύ τους χαρακτήρων που διανύουν μια πορεία ζωής μαζί από την οποία αναδύονται ποικίλα νοήματα για τους αναγνώστες. Οι πρωταγωνιστές, ένα αγόρι, ένας τυφλοπόντικας, μια αλεπού κι ένα άλογο, μέσα από την γραφή και την εικονογράφηση της ιστορίας συναντιούνται κι αρχίζουν να μοιράζονται τη ζωή τους, τη φιλία τους και την αγάπη τους σε μια κοινή διαδρομή. Οι χαρακτήρες είναι διαφορετικοί μεταξύ τους, Το παιδί χαρακτηρίζεται από έντονη περιέργεια να γνωρίσει τον κόσμο, ο τυφλοπόντικας είναι έντονα κινητικός, λαίμαργος και γεμάτος λαχτάρα για ζωή, η αλεπού είναι κουρασμένη από τις κακουχίες και το άλογο είναι σοφό και ευγενικό και ήρεμο σαν εμπειρότερο από τη ζωή.

Ένα μικρό αγόρι συνομιλεί διαδοχικά με έναν τυφλοπόντικα, μια αλεπού και ένα άλογο, πλάσματα που συναντάει καθώς χαράζει τον δικό του δρόμο στη ζωή, αποκομίζοντας εμπειρίες και συναισθήματα. Είναι μια πορεία αλληγορική αλλά και

κυριολεκτική, στη διάρκεια της οποίας το παιδί μαθαίνει να εκτιμά σημαντικές αξίες που σχετίζονται με τη συνύπαρξη στην ευρύτερη κοινωνία, όπως είναι η καλοσύνη, η ευγένεια, η αλληλεγγύη, αλλά και άλλες που έχουν να κάνουν με τον εαυτό του καθενός προσωπικά, όπως η επιμονή στην πραγμάτωση των στόχων και η ικανότητα του να μπορεί κανείς να μαθαίνει από τις δυσκολίες, να μην τις αφήνει να τον απογοητεύουν και να τις χρησιμοποιεί σαν εφαλτήριο για μια καινούρια αρχή.

Το κάθε ένα από αυτά τα πλάσματα έχει και κάτι διαφορετικό να προσφέρει στο παιδί. Ο τυφλοπόντικας ζει κάτω από τη γη και δεν μπορεί να δει με τα μάτια, μπορεί ωστόσο να αισθάνεται και να διαισθάνεται ό,τι βρίσκεται κάτω από την επιφάνεια. Η αλεπού, γνωστή για την πονηριά της, είναι παράλληλα ένα πλάσμα πανέξυπνο που μηχανεύεται συνεχώς τεχνάσματα για να μπορέσει να επιβιώσει. Το άλογο, ζώο αρχοντικό που από τα πολύ παλιά χρόνια συντροφεύει τον άνθρωπο, κουβαλάει μια δική του σοφία, χάρη στην ιδιαίτερα ανεπτυγμένη νοημοσύνη του, τη σωματική δύναμη και την προσαρμοστικότητα του.

Πρόκειται για ένα μοναδικό φιλοσοφικό εγχειρίδιο γεμάτο σκέψεις, αποφθέγματα, αφορισμούς, εννοιολογικές χαρτογραφήσεις και αναζητήσεις που συνθέτουν μια στάση ζωής η οποία θέτει το άτομο στην κορυφή της πυραμίδας την ίδια στιγμή που τοποθετεί τη φιλία και τη συντροφικότητα στην κορυφή των αξιών.

Μέσα από αυτήν την σταδιακά αναδύομενη φιλία μεταξύ των τεσσάρων πλασμάτων αναδύονται έννοιες και καταστάσεις όπως: Φιλία, μοναχικότητα, συνοδοιπορία, διαχείριση του εαυτού και των συναισθηματικών εμπλοκών, φόβος, όνειρα, αλληλεγγύη, εσωτερική γαλήνη, συγχώρεση, καλοσύνη, γενναιότητα και δειλία, ενδιαφέρον για τον άλλο και τον κόσμο, βοήθεια, σπίτι/πατρίδα, αγάπη, συμβίωση, προσπάθεια, πίστη, τελειότητα, αυτοπεποίθηση, ειλικρίνεια, ομορφιά, υπομονή, αναγνώριση, ευγνωμοσύνη, ζωή.

4.3 ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται δραστηριότητες δημιουργικής γραφής που απευθύνονται σε παιδιά Νηπιαγωγείου και σε μαθητές Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με άξονα την αξιοποίηση του παραμυθιού «Το αγόρι ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» του Charlie Mackesy ώστε να εξυπηρετηθεί ο στόχος της καλλιέργειας της δημιουργικής σκέψης και της καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας. Η προσέγγιση

της φιλιαναγνωσίας με βιωματοικό και δημιουργικό τρόπο, αποτελεί αδιαμφισβήτητα μια καλή ευκαιρία για τους μαθητές να έρθουν σε στενότερη επαφή με την γλώσσα και να καλλιεργήσουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες. Στην Ευρωπαϊκή πρακτική άλλωστε υπάρχει πληθώρα προγραμμάτων καλλιέργειας της φιλιαναγνωσίας με σκοπό την παροχή βέλτιστων μαθησιακών ευκαιριών στα παιδιά και τους εφήβους όπως και στους ενήλικες, προτείνοντας ένα οργανωμένο τρόπο επεξεργασίας εξωσχολικών βιβλίων και στοχεύοντας στην καλλιέργεια της φιλιαναγνωσίας.

Η ενασχόληση με την ανάγνωση βιβλίων είναι μια ελεύθερη και δημιουργική δραστηριότητα η οποία ψυχαγωγεί τα παιδιά και ταυτόχρονα είναι ένα πολύμορφο μαθησιακό παιχνίδι το οποίο μοιράζονται όλοι οι αναγνώστες, μαθητές και εκπαιδευτικοί. Στο πλαίσιο αυτό επιχειρούμε την οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που θα φέρουν τους μαθητές κοντά στο βιβλίο, στην ελεύθερη έκφραση και απελευθέρωση των δημιουργικών τους δυνάμεων. Δράσεις γύρω από το βιβλίο ή με αφορμή ένα βιβλίο και τη Δημιουργική Γραφή. Αρχικά λοιπόν παρατίθενται εισαγωγικές δραστηριότητες για την σταδιακή εισαγωγή των μαθητών στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της εβδομάδας και στη συνέχεια σχεδιάζονται δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής με σκοπό να συμβάλουν στην καλλιέργεια του γραπτού και προφορικού λόγου των μαθητών, στην εξάσκηση τους σε ομαδοσυνεργατικές μορφές διδασκαλίας, στην καλλιέργεια κριτικού πνεύματος και ενσυναίσθησης.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι οι θεωρητικές παραδοχές μας βρίσκονται στον κονστρουκτιβισμό (Piaget) και τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό (Vigotsky). Επιδίωξη μας είναι τα παιδιά να μάθουν με βιωματοικό τρόπο, εργαζόμενα σε ομάδες με συνεργατικό τρόπο και να συνδιαμορφώσουν το περιεχόμενο της ίδιας τους της μάθησης μαζί με την παιδαγωγό. Ο εκπαιδευτικός έχει τον ρόλο του εμπυχωτή και όχι του καθοδηγητή, είναι συνοικοδόμος της γνώσης και η εκπαιδευτική διαδικασία βασίζεται στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος αποδοχής και συναισθηματικής ασφάλειας, όπου τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως ισότιμοι συνομιλητές. Οι μαθητές είναι υποκείμενα με ενεργό ρόλο, λένε ελεύθερα τη γνώμη τους, συμμετέχουν σε διάλογο, επιχειρηματολογούν και συναποφασίζουν και η μάθηση θεωρούμε ότι είναι μια συλλογική διαδικασία αλληλεπίδρασης.

Οι σχεδιαζόμενες δραστηριότητες λοιπόν, γίνονται με επιδίωξη την συγκρότηση ενός αναπτυξιακού-μαθησιακού περιβάλλοντος το οποίο ακολουθεί αναπτυξιακά κατάλληλες πρακτικές και εστιάζει το ενδιαφέρον του στη συνολική ανάπτυξη των μαθητών (φυσική, συναισθηματική, κοινωνική, γνωστική), δίνοντας έμφαση περισσότερο στην προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης και στην προώθηση θετικών στάσεων και λιγότερο στις ακαδημαϊκές γνώσεις.

ΤΙΤΛΟΣ:

Μ' ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΦΤΕΡΑ Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΟΥ ΠΩΣ ΠΕΤΑ!

ΧΡΟΝΟΣ: 1 Εβδομάδα

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

ΗΜΕΡΑ 1^Η

1^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Κρυψώνα μυστική

Οι συντελεστές του βιβλίου

Νηπιαγωγείο

Στόχοι:

- Να εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις τους
- Να αναγνωρίσουν τους συντελεστές του βιβλίου και τι ακριβώς κάνουν στην εργασίας τους
- Να αναγνωρίζουν τα στάδια παραγωγής ενός έντυπου ή ψηφιακού βιβλίου
- Να αναπτύξουν λόγο με επιχειρήματα
- Να ενισχυθεί η άποψή τους για τα οφέλη της συνεργατικότητας

Υλικά/Μέσα:

Έντυπο βιβλίο με αναφορά στο πώς φτιάχνεται ένα βιβλίο.

Εκδόσεις Νεφέλη

Περιγραφή:

- Προτού συγκεντρώσουμε τους μαθητές στην παρεούλα, φέρνουμε τη βιβλιοθήκη στη γωνιά ώστε να έχει κυρίαρχη θέση. Επιδιώκουμε να ξεκινήσει συζήτηση, ζητώντας από τα παιδιά να μας πουν τη γνώμη τους για την αισθητική του βιβλίου, το εξώφυλλο, την έκδοση του βιβλίου του Mackesy_σε σχέση με τα υπόλοιπα βιβλία της βιβλιοθήκης
- Ενθαρρύνουμε τον μεταξύ τους διάλογο και έπειτα τους εξηγούμε γιατί μαζευτήκαμε σε έναν από τους πιο σπουδαίους φίλους του κόσμου: τη βιβλιοθήκη.
- Διαβάζουμε το «πώς φτιάχνεται ένα βιβλίο» με τη βοήθεια του βιβλίου «πώς φτιάχνεται ένα παιδικό βιβλίο».
- Ακολουθεί συζήτηση των παιδιών για το σύνολο του βιβλίου: περιεχόμενο και εικόνες και εκ νέου παρατήρηση του βιβλίου του Mackesy και διατύπωση των συμπερασμάτων τους. Υπάρχει κάτι που τους δημιούργησε έκπληξη;

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις τους
- Να αναγνωρίσουν τους συντελεστές του βιβλίου και τι ακριβώς κάνουν στην εργασίας τους
- Να αναγνωρίζουν τα στάδια παραγωγής ενός έντυπου ή ψηφιακού βιβλίου
- Να αναπτύξουν λόγο με επιχειρήματα
- Να ενισχυθεί η άποψή τους για τα οφέλη της συνεργατικότητας

Υλικά/Μέσα:

Έρευνα των μαθητριών/ών στο διαδίκτυο σε αποθετήρια, σε ηλεκτρονικά περιοδικά, ιστολόγια και ιστότοπους για υλικό που μιλά για το βιβλίο. Ενδεικτικά από τις εκδόσεις Κέδρος.

https://issuu.com/kedrospbl/docs/20090907_pos_ftiaxnetai_ena_vivlio

Περιγραφή:

- Με αρχικό ερέθισμα το βιβλίο του Mackesy και την αξιοποίηση του στο πλαίσιο συζήτησης για την προσεγμένη μορφή του, εικονογράφηση, γραμματοσειρά κτλ. Προτρέπουμε τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις και να διατυπώσουν απόψεις για τα στάδια παραγωγής ενός βιβλίου και των συντελεστών που απαιτούνται.
- Στην αίθουσα πληροφορικής ή με η χρήση λάπτοπ και προτζέκτορα διαβάζουμε το ψηφιακό βιβλίο «πώς φτιάχνεται ένα βιβλίο».
- Ακολουθεί συζήτηση για τα επαγγέλματα των συντελεστών παραγωγής τους.
- Ρωτάμε τους μαθητές αν έχουν έρθει σε επαφή ποτέ με κάποιο από τα προαναφερόμενα επαγγέλματα και αν ναι, να περιγράψουν την εμπειρία τους και να αναγνωρίσουν την συμβολή του καθενός σε σχέση με το βιβλίο του Mackesy.
- Τονίζουμε τη σπουδαιότητα όλων των ειδικοτήτων που συναντήσαμε στο βιβλίο και επικεντρωνόμαστε στο σκεπτικό πως η παραγωγή ενός βιβλίου, είναι αποτέλεσμα συλλογικής δουλειάς.

2^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Ας γνωριστούμε καλύτερα

Νηπιαγωγείο

Στόχοι:

- Να βάζουν γεγονότα σε μια λογική σειρά
- Να αντιστοιχούν λέξεις/ιδιότητες με εικόνες
- Να εργάζονται συνεργατικά
- Να ερευνούν και να διατυπώνουν υποθετικό λόγο
- Να διατυπώνουν ερωτήσεις

Υλικά/Μέσα:

Εκτυπώνουμε και πλαστικοποιούμε εικόνες από το διαδίκτυο ή σκίτσα τα οποία έχουμε ζωγραφίσει και συσχετίζονται με τα επαγγέλματα δημιουργίας ενός έντυπου βιβλίου. Τοποθετούμε σχρατς στο πίσω μέρος τους και μια μεγάλη λωρίδα σχρατς στον τοίχο.

Περιγραφή:

- Συγκεντρωνόμαστε στην παρεούλα.
- Ανακατεύουμε τις εικόνες.
- Ζητάμε από τα παιδιά να τις απλώσουν τυχαία στο τραπεζάκι που βρίσκεται στη μέση της παρεούλας.
- Έπειτα αρχίζουμε να τοποθετούμε στο σχρατς του τοίχου με ποια σειρά πιστεύουμε πως δημιουργείται ένα βιβλίο από τα μέχρι τώρα είπαμε.
- Αν κάποιο παιδί βάλει μία εικόνα σε άλλη θέση, το επιβραβεύουμε για την προσπάθειά του και για όσες σωστές εικόνες κατάφερε να τοποθετήσει στη σωστή σειρά και έπειτα
- Ρωτάμε την υπόλοιπη τάξη αν θα άλλαζε κάτι και αν είναι σύμφωνη.
- Η συζήτηση συνεχίζεται ακόμη και στις λανθασμένες απαντήσεις, για το πώς θα ήταν το τελικό αποτέλεσμα αν ακολουθούσαμε τα βήματα όπως περιγράφηκαν.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να βάζουν γεγονότα σε μια λογική σειρά
- Να αντιστοιχούν λέξεις/ιδιότητες με εικόνες

- Να εργάζονται συνεργατικά
- Να ερευνούν και να διατυπώνουν υποθετικό λόγο
- Να διατυπώνουν ερωτήσεις

Υλικά/Μέσα:

- Ατομική έρευνα στον υπολογιστή.
- Διαμοιρασμός πληροφοριών μέσω κοινωνικού ιστού (όπως ομάδα στο viber).

Περιγραφή:

- Οι μαθήτριες/τές της τάξης χωρίζονται σε ομάδες. Τόσες όσα και τα επαγγέλματα από τις πληροφορίες που συγκέντρωσαν.
- Η κάθε ομάδα αναλαμβάνει να πάρει συνέντευξη από έναν συγγραφέα, εκδότη, επιμελητή κτλ. και να την παρουσιάσει τις επόμενες μέρες στο υπόλοιπο τμήμα. Οι ερωτήσεις θα προκύψουν από τα μέλη της εκάστοτε ομάδας έπειτα από συζήτηση.

3^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Ο φάρος των βιβλίων

Χειροποίητος σελιδοδείκτης

Νηπιαγωγείο

Στόχοι:

- Να αφηγούνται μια ιστορία με λογική σειρά
- Να αναπτύξουν την έννοια της αλληλουχίας σε μια ιστορία
- Να συνδυάσουν διαφορετικά υλικά
- Να εντάξουμε στην καθημερινότητά τους την έννοια – μη χρήσιμα υλικά και να τα αξιοποιούν
- Να κατανοήσουν πως η οπτική είναι πολυδιάστατη
- Να αναπτύξουν λεπτή κινητικότητα

Υλικά/Μέσα:

Χρωματιστούς συνδετήρες – τουλάχιστον όσα και τα παιδιά, ρούχα που μίκρυναν, που φθάρθηκαν, κορδέλες περιτυλίγματος και ρούχα φθαρμένα, ψαλίδι, κόλα, γλωσσοπίεστρα, εκτύπωση των φιγούρων του βιβλίου «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο».

Περιγραφή:

- Τα θρανία τοποθετημένα με ανάλογο τρόπο ώστε να εφαρμόσουμε ομαδοκεντρική διδασκαλία. Τα παιδιά έχουν μπροστά τους ψαλίδι, κόλα και μία κορδέλα. Η έτοιμη κορδέλα θα σταθεί ιδανική επιλογή για τα προνήπια και τα κομμάτια υφάσματος θα χρησιμεύουν στα νήπια για τη δημιουργία κορδέλας.
- Η κορδελίτσα περνιέται από το πάνω μέρος του συνδετήρα και ενώνονται οι εσωτερικές της πλευρές με κόλα.
- Εάν θέλουμε να συμπεριλάβουμε τους ήρωες του βιβλίου που στάθηκε αφορμή για την εβδομάδα φιλιαναγνωσίας τότε μπορούμε να εκτυπώσουμε τους τέσσερις ήρωες, τα παιδιά να τους κόψουν και να τους κολλήσουν σε γλωσσοπίεστρα.
- Οι φάροι των βιβλίων έτοιμοι όταν θα είναι για χρήση, θα χρησιμοποιηθούν δραστηριότητα που ακολουθεί. Τα παιδιά σε συμμετέχουν σε αφήγηση του παραμυθιού «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» με βάση την πλούσια εικονογράφηση του. Ξεκινά το πρώτο παιδί και σταματώντας σε κάποιο σημείο του, βάζει τον σελιδοδείκτη και κλείνει το βιβλίο. Την θέση του παίρνει το επόμενο παιδί και πρέπει να συνεχίσει την αφήγηση από το σημείο που σταμάτησε το προηγούμενο. Έτσι γίνεται αντιληπτή η χρησιμότητα του σελιδοδείκτη αλλά και εξασκούνται τα παιδιά στην αφήγηση, αξιοποιώντας την φαντασία τους και εμπλουτίζοντας την με δικές τους ιδέες και περιγραφές.

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να ακολουθούν συγκεκριμένα στάδια επεξεργασίας, σε χρονική σειρά
- Να αφηγούνται την ίδια ιστορία με την χρήση διαφορετικών μέσων

- Να μετασχηματίζουν το περιεχόμενο μιας ιστορίας ανάλογα με τα μέσα που διαθέτουν
- Να εξασκηθούν στην ψηφιακή αφήγηση
- Να μυηθούν στην τέχνη της χαρτοδιπλωτικής
- Να συνειδητοποιήσουν πως με φαντασία και ελάχιστη προσπάθεια εκείνα που έχουμε είναι και εκείνα που μας χρειάζονται.

Υλικά/Μέσα:

Χρωματιστά φύλλα οριγκάμι ή χρωματιστά φύλλα μεγέθους Α4 ή λευκά φύλλα που θα χρωματίσουμε με ξυλομπογιές, κυρομπογιές, νερομπογιές, τέμπερες ή μαρκαδόρους, κόλα, πρόσβαση στο διαδίκτυο

Περιγραφή:

- Η δραστηριότητα θα γίνει είτε τροποποιώντας τα θρανία ή θα υλοποιηθεί στο αναγνωστήριο-βιβλιοθήκη του σχολικού συγκροτήματος ώστε να ευνοείται η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση του θέματος.
- Αν τίποτε από τα παραπάνω δεν είναι εφικτό τότε μια καλή ευκαιρία οι μαθητές με την/τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό να ολοκληρώσουν τη δράση στην πλησιέστερη δημοτική βιβλιοθήκη.
- Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να αναπαραστήσει έναν ήρωα από το παραμύθι «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» ή επιμέρους στοιχεία της πλοκής με την τέχνη του οριγκάμι, ώστε να «ζωντανέψουν την ιστορία» και τελικά να την αφηγηθούν «αλλιώς»! Οι μαθητές ερευνούν στο διαδίκτυο για την εύρεση βίντεο με οδηγίες χαρτοδιπλωτικής τέχνης.

Παράδειγμα σελιδοδείκτη: αλεπού <https://www.youtube.com/watch?v=Q--uchYsKYk>

Παράδειγμα σελιδοδείκτη: άλογο <https://www.youtube.com/watch?v=WWVX1iE5xzU>

Παράδειγμα σελιδοδείκτη: καρδιά <https://www.youtube.com/watch?v=RoE1tQwc5II>

- Στη συνέχεια ακολουθεί συζήτηση για την χρήση απλών υλικών και την αξιοποίησή τους και τα παιδιά με την προτροπή του/της εκπαιδευτικού αποφασίζουν πώς θα συνεχίσουν: είτε με την δημιουργία βίντεο για το πώς

έφτιαξαν τους ήρωες (ψηφιακή αφήγηση), είτε με την αναπαράσταση του παραμυθιού με την βοήθεια των έργων που δημιουργήσαν. Αναμένουμε και προωθούμε ακόμη, τον μετασχηματισμό της ιστορίας που θα προκύψει κατά την αναπαράσταση, ανάλογα με τα μέσα που διαθέτουμε.

ΗΜΕΡΑ 2^Η

1^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Η τέχνη της μίμησης

«Κι αν σου μιλώ με παραμύθια», κι αν σου μιλώ με τη σιωπή, με τα μάτια, με τα χέρια, μ' ένα χαμόγελο... δικαίωμά μου!

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να μάθουν τα αναγνωστικά τους δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους
- Να εκφραστούν δημιουργικά
- Να έρθουν επαφή με την τέχνη της υποκριτικής – μίμησης
- Να ερμηνεύσουν την έννοια «δικαίωκά»

Υλικά/Μέσα:

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του μικρού αναγνώστη θα εκτυπωθούν σε μικρά ατομικά αφισάκια

Περιγραφή:

- Μαζευόμαστε στην παρεούλα όσον αφορά το νηπιαγωγείο και βγαίνουμε στο προαύλιο ή στο μικρό θεατράκι-κερκίδες του σχολείου αν αναφερόμαστε στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Μοιράζουμε το υλικό που έχουμε προετοιμάσει στα παιδιά.
- Ενθαρρύνουμε να μοιραστούν τις σκέψεις τους στο ερώτημά μας αν γνωρίζουν τι σημαίνουν οι λέξεις δικαίωμα και υποχρέωση. Από τα παιδιά του γυμνασίου ζητάμε επιπλέον να αποπειραθούν να μας δώσουν έναν ορισμό των εννοιών ελευθερία και δημοκρατία, σεβασμός, διαφορετικότητα, έννοιες που νοηματικά περιλαμβάνονται στο βιβλίο που έχουμε διαβάσει.
- Ξεκινάμε να διαβάζουμε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις και ζητούμε από τα παιδιά να τοποθετηθούν με βάση την εμπειρία τους ως αναγνώστες έχουν βιώσει κάτι ανάλογο.
- Αμέσως μετά ξεκινά το διασκεδαστικό κομμάτι της δραστηριότητας: η τέχνη της υποκριτικής, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις, βρίσκουν εκφραστές μέσα από τα παιδιά. Χωρίς λόγια μόνο με εκφράσεις και κινήσεις προσπαθούμε να περιγράψουμε το κάθε δικαίωμα ή την υποχρέωση με βιβλίο αναφοράς το «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο». Πχ μπαίνω στη θέση του ήρωα, να ξεκινώ την αφήγηση/διάβασμα και να σταματώ σε κάποιο σημείο, να ψάχνω πληροφορίες για το βιβλίο κτλ.. Οι θεατές που δεν είναι άλλοι από τους συμμαθητές και την/τον εκπαιδευτικό ξεκινούν τις υποθέσεις.

2^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Το ποτήρι ξεχείλισε

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να δημιουργούν μια ιστορία αξιοποιώντας βιώματα τους
- Να αφηγούνται μια ιστορία
- Να εργάζονται συνεργατικά
- Να εστιάζουν στην αισιόδοξη έκβαση μιας ιστορίας ή προβληματικής κατάστασης

Υλικά/Μέσα:

- Δυο μεγάλα χάρτινα βιοδιασπώμενα ποτήρια.
- Δυο κυβάρια από τετράγωνα χαρτάκια σημειώσεων και έναν μαρκαδόρο μαύρου χρώματος και έναν πράσινο.

Περιγραφή:

- Στην δραστηριότητα βασιζόμαστε στο απόσπασμα από το βιβλίο (...)«όλοι φοβούνται λιγάκι» «όμως μαζί φοβόμαστε λιγότερο». Και «το ποτήρι σου είναι μισοάδειο ή μισογεμάτο;» Τοποθετούμε τα δύο ποτήρια σε οποιοδήποτε σημείο της τάξης και ζητάμε από τα παιδιά να τα γεμίσουν με λέξεις και ζωγραφιές. Με μαύρο χρώμα γράφουμε ή ζωγραφίζουμε ό,τι άσχημο θέλουμε να φύγει από μέσα μας ή τις φοβίες μας και γεμίζουμε το ένα ποτήρι και με το πράσινο, το χρώμα της ελπίδας, σημειώνουμε μόνο λέξεις ή ζωγραφιές με θετικό πρόσημο και γεμίζουμε το άλλο ποτήρι.
- Ακολουθεί ανάγνωση του περιεχομένου των ποτηριών και συζήτηση.
- Στη συνέχεια, τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και αναλαμβάνουν να δημιουργήσουν μία ιστορία αφού έχουν λάβει με τυχαίο τρόπο σημειώματα και από τα δύο ποτήρια. Η ιστορία μπορεί να αφορά την τους ήρωες του παραμυθιού «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» ή να είναι εξ ολοκλήρου νέα και στη συνέχεια να την αφηγηθούν.

3η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Βηματισμοί της ευτυχίας

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να βιώσουν τα συναισθήματα των ηρώων μιας ιστορίας
- Να δραματοποιήσουν μια σκηνή ενός λογοτεχνικού κειμένου
- Να ασκηθούν στην αλλαγή της πλοκής μιας ιστορίας
- Να ενισχυθεί και η μη λεκτική επικοινωνία
- Να ενισχυθεί η συνεργατική δράση
- Να αντιληφθούν την σημασία της αλληλεπίδρασης

Υλικά/Μέσα:

Μπάλες, κορδέλες, σκοιινιά, στεφάνια, κορίνες, καρέκλες, μαντήλι

Περιγραφή:

- Στην δραστηριότητα βασιζόμαστε στο απόσπασμα από το βιβλίο (...)«έχουμε πολύ δρόμο ακόμα μπροστά μας αναστέναξε το αγόρι». «Ναι, δες όμως πόσο μακριά έχουμε φτάσει είτε το άλογο».
- Ακολουθεί συζήτηση για τους ήρωες του βιβλίου, τις προσωπικότητες τους και συγκρίσεις μεταξύ τους. Εστιάζουμε στα σημεία της ενθάρρυνσης και της συνεργατικής δράσης που αναδύονται από το απόσπασμα.
- Στο προαύλιο του σχολείου έχουμε σχεδιάσει μία διαδρομή με σημείο εκκίνησης και τερματισμό στο οποίο όμως υπάρχουν εμπόδια (με μπάλες, κορίνες, σκοιινιά, καρέκλες κτλ). Αντικειμενικός σκοπός των παιδιών είναι να φτάσουν όσο το δυνατόν γρηγορότερα στον τερματισμό.
- Παραλλαγή 1: το κάθε παιδί κάνει την διαδρομή μόνο του και ο εκπαιδευτικός χρονομετρά. Στην συνέχεια κάνει την ίδια διαδρομή αλλά με τους υπόλοιπους συμμαθητές του να το ενθαρρύνουν και να του δίνουν συμβουλές. Επίσης γίνεται χρονομέτρηση. Ακολουθεί συζήτηση, με σύγκριση των χρόνων, αποτύπωση των συναισθημάτων των παιδιών και των απόψεων τους.

- Παραλλαγή 2: διαμορφώνουμε την διαδρομή έτσι ώστε να έχει υψηλότερα εμπόδια, ή/και να απαιτεί ισορροπία (πχ περπάτημα πάνω σε σκοινί στο έδαφος) ή/και να απαιτεί έλξη (τράβηγμα κάποιου να βγει από ένα εμπόδιο). Το κάθε παιδί κάνει την διαδρομή μόνο του και το χρονομετρούμε. Στη συνέχεια επιλέγει έναν βοηθό και διανύει ξανά την διαδρομή μαζί του. Επίσης γίνεται χρονομέτρηση. Ακολουθεί συζήτηση, με σύγκριση των χρόνων, αποτύπωση των συναισθημάτων των παιδιών και των απόψεων τους.
- Παραλλαγή 3 για την δευτεροβάθμια: Η ολομέλεια χωρίζεται σε ομάδες των δύο ατόμων. Ζητείται από το ένα μέλος της ομάδας να αναλάβει τον ρόλο του τυφλού, δηλ. να έχει κλειστά τα μάτια του και από το άλλο μέλος να αναλάβει τον ρόλο του μουγκού, δηλ. να μην μιλάει. Στην συνέχεια οι ρόλοι εναλλάσσονται. Ο ένας κρατά τον άλλο και ζητείται ο τυφλός να καθοδηγήσει τον άλλο κινούμενοι στον χώρο. Αφού ολοκληρωθεί η άσκηση ακολουθεί συζήτηση και σχολιασμός.
- Αναμένουμε ότι οι μαθητές θα βιώνουν έντονο άγχος αρχικά αναλαμβάνοντας έναν ρόλο μη έχοντας κάποια από τις βασικές τους αισθήσεις. Πρέπει επίσης να βασιστούν στην μη λεκτική επικοινωνία για να μπορέσουν να συνεννοηθούν, πράγμα που φαίνεται δύσκολο αρχικά. Στην αρχή το μέλος που έχει κλειστά μάτια νιώθει μεγαλύτερο φόβο γιατί αφήνεται στην καθοδήγηση του άλλου μέλους το οποίο μάλιστα δεν μπορεί με λεκτικό τρόπο να του μεταφέρει σημεία προσοχής και τυχόν εμπόδια. Νιώθει λοιπόν άγχος και φόβο. Ταυτόχρονα το μέλος που δεν μιλάει αρχικά διακατέχεται από αίσθημα ευθύνης και φόβο για να μην προκληθεί κάποιο ατύχημα. Στην συνέχεια διαφαίνεται ότι κάθε ζευγάρι βρίσκει τον δικό του τρόπο επικοινωνίας και καταφέρνει να κινείται στον χώρο με ασφάλεια και με άνεση. Η επικοινωνία είναι αποτελεσματική και πέραν των συμβατικών μέσων, δηλ, των λεκτικών μηνυμάτων.
- Ακολουθεί συζήτηση τόσο για την αξία της συνεργασίας, της ομαδικότητας, της ενθάρρυνσης όσο και για τον βοηθητικό ρόλο συγκεκριμένων ηρώων, που μπορεί ακόμη και να μην είναι πρωταγωνιστές, για την επίτευξη του σκοπού που έχει θέσει ο ήρωας ή για την αισιόδοξη έκβαση της ιστορίας.

- Δίνουμε στα παιδιά την σελίδα της ιστορίας από το βιβλίο «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» που έχει το ανάλογο απόσπασμα και τους ζητάμε να εργαστούν σε ομάδες και να συνεχίσουν την πλοκή της ιστορίας, υποθέτοντας ότι το άλογο δεν θα ενθάρρυνε το αγόρι. Τα παιδιά του Νηπιαγωγείου μπορούν να εκφραστούν εικαστικά και να αποδώσουν την συνέχεια της ιστορίας προφορικά στη συνέχεια.

ΗΜΕΡΑ 3^H

1^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Το δακτυλίδι των συναισθημάτων

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να αναγνωρίζουν τα συναισθήματα των ηρώων μιας ιστορίας και την εξέλιξη τους
- Να κατανοήσουν την πολυδιάστατη φύση ενός πρωταγωνιστή
- Να εξασκηθούν στο κειμενικό είδος της λίστας
- Να μάθουν (τα χρώματα) και την συμβολική αξία τους
- Να εξασκηθούν σε χειρονακτικές κατασκευές

Υλικά/Μέσα:

Χρωματιστά φύλλα οριγκάμι, χρωματιστά χαρτόνια α4, ψαλίδι, κόλα, υλικά χειροτεχνίας, ξυλομπογιές, χαρτί Α4

Περιγραφή:

- Η ιδέα είναι να φτιάξουμε δακτυλίδια σε διάφορα χρώματα. Κάθε χρώμα συμβολίζει πώς αισθανόμαστε και συνεπώς το κάθε χρώμα αποκτά ένα σημειολογικό περιεχόμενο. Αν μια μέρα νιώθουμε έντονα συναισθήματα και

δεν μπορούμε να τα εκφράσουμε, τότε θα φοράμε το ανάλογο δακτυλίδι και όλοι θα γνωρίζουν τη συναισθηματική μας κατάσταση χωρίς να χρειάζεται να το εξηγήσουμε. Έτσι με παιγνιώδη τρόπο τα παιδιά του νηπιαγωγείου μπορούν να καταλάβουν την συμβολική τους αξία.

- Οι μαθητές του νηπιαγωγείου θα φτιάξουν δακτυλίδια από λωρίδες των οποίων θα κολλήσουν την άκρη και στο πάνω μέρος θα κολλήσουν, στο ίδιο χρώμα με το χαρτόνι, πετράδι! Καλό θα είναι να είναι ενωμένα τα τραπέζια σε οριζόντια διάταξη ώστε όλοι να βλέπουν την εκπαιδευτικό.
- Οι μαθητές του γυμνασίου θα εργαστούν στην αίθουσα των υπολογιστών ή στην τάξη με λάπτοπ και προτζέκτορα ακολουθώντας τις οδηγίες του βίντεο.

<https://www.youtube.com/watch?v=S1eu9fzPKoc>

- Ζητάμε από τα παιδιά να έχουν διαθέσιμα τα δακτυλίδια που έφτιαξαν, ένα από κάθε χρώμα.
- Ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να επιλέξουν έναν ήρωα από αυτούς που πρωταγωνιστούν στο παραμύθι «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» και να τον έχουν στο μυαλό τους καθώς αυτός/αυτή θα διαβάζει την ιστορία.
- Κάθε παιδί, ανάλογα με την εξέλιξη της ιστορίας θα φορά και ένα δακτυλίδι ανάλογα με το συναίσθημα που έχει ο ήρωας.
- Ακολουθεί συζήτηση για τα ευρήματα, συγκρίσεις, διατύπωση ερωτήσεων, σχολιασμός, σύνθεση συμπερασματικών παρατηρήσεων.
- Αναμένουμε ότι θα αναδειχθεί ως εύρημα η ποικιλία συναισθημάτων του κάθε ήρωα, ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του καθενός και η συμβολή του στην εξέλιξη της ιστορίας.
- Στη συνέχεια ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες, ανάλογα με τον ήρωα που μελέτησαν στο προηγούμενο βήμα και να αποδώσουν (γραπτά ή εικαστικά και στη συνέχεια προφορικά στην

ολομέλεια) τον χαρακτήρα, τα συναισθήματα και την ένταση των συναισθημάτων τους καθενός, με την μορφή λίστας και συμβολισμών, και τέλος να γίνει παρουσίαση και συζήτηση στην ολομέλεια

2η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Ποιος λείπει; Ποιος ήρθε;

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν τον ρόλο κάθε χαρακτήρα σε μια ιστορία
- Να δημιουργήσουν έναν χαρακτήρα
- Να εκφραστούν δημιουργικά στην αναδιατύπωση μιας ιστορίας
- Να εργαστούν συνεργατικά

Υλικά/Μέσα:

Βιβλίο, χαρτί, στυλό, χρώματα

Περιγραφή:

- Σε συνέχεια της παραπάνω δραστηριότητας, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τα παιδιά να σκεφτούν την έκβαση της ιστορίας Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» αν αφαιρέσουμε ή προσθέσουμε έναν ήρωα στην ιστορία.
- Τα παιδιά θα εργαστούν σε ομάδες και καλούνται να ξαναγράψουν την ιστορία με το παραπάνω δεδομένο. (άσκηση χαρακτήρων). Αποκρυπτογραφούν λοιπόν τον κάθε χαρακτήρα, συζητούν για αυτόν, αναγνωρίζουν την συμβολή του στην πλοκή της ιστορίας και συναποφασίζουν πως θα κινηθούν. Τα παιδιά του Νηπιαγωγείου μπορούν να αποτυπώσουν τις σκέψεις τους προφορικά ή εικαστικά.
- Μετά την επεξεργασία νέων κειμένων, αυτά παρουσιάζονται στην ολομέλεια και ακολουθεί συζήτηση.

3η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Οι ήρωες μας!

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- να περιγράψουν έναν ήρωα
- να αντιληφθούν από ποια στοιχεία συντίθεται μια προσωπικότητα
- να αφηγούνται ιστορίες
- να μετασχηματίζουν μια ιστορία αλλά και το λόγο και ύφος της αφήγησης, ανάλογα με την κοινωνική κατάσταση

Υλικά/Μέσα:

Χαρτί Α4, χρώματα, πλαστελίνες, πηλός, υλικά κατασκευών

Περιγραφή:

- Τα παιδιά καλούνται να αποτυπώσουν με ζωγραφική, γραφή ή με όποιο άλλο εικαστικό μέσο επιθυμούν, τον ήρωα που τους άρεσε περισσότερο, μετά την αφήγηση του παραμυθιού. Έχουν στην διάθεση τους ποικιλία υλικών για ζωγραφική ή κατασκευές.
- Τα παιδιά καλούνται να σκεφτούν με ολοκληρωμένο τρόπο τον ήρωα που τους άρεσε και στη συνέχεια να τον παρουσιάσουν στην ολομέλεια.
- Η Νηπιαγωγός/εκπαιδευτικός ενθαρρύνει τα παιδιά να σκεφτούν πολλές παραμέτρους που συνθέτουν την προσωπικότητα του κάθε ήρωα, αλλά να τον μεταφέρουν στο «σήμερα» σαν να είναι ένας από εμάς. Βοηθά με την διατύπωση ερωτήσεων πχ «πώς λένε τον ήρωα;», «τι ηλικία έχει;», «τι του αρέσει να κάνει;» «πώς φαντάζεσαι ότι περνάει την ημέρα του;», «ποιο είναι το αγαπημένο του μέρος», «με ποιους θέλει να κάνει παρέα;» «είναι ήρεμος ή νευρικός;» «είναι ευγενικός ή αγενής», «με ποιον χαρακτήρα που ξέρεις από την οικογένεια ή τους φίλους σου μοιάζει;» κτλ.
- Στην παρουσίαση του ήρωα ο κάθε μαθητής καλείται να περιγράψει τον ήρωα που επέλεξε και μια σύντομη ιστορία με αυτόν σε μια συνθήκη που ορίζεται από τον/την εκπαιδευτικό πχ σε μια οικογενειακή συνάντηση, σε ένα πάρτυ, σε μία εκδρομή, στο σχολείο κτλ. Μπορεί να «ζωντανέψει» τον ήρωα

βάζοντας τον να χρησιμοποιεί συγκεκριμένες εκφράσεις, που επιτάσσει κάθε περίπτωση.

ΗΜΕΡΑ 4^H

1^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Να σας πω μια μοναδική ιστορία!

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να επινοούν ιστορίες με αρχή, μέση και τέλος.
- Να οξύνουν και να διευρύνουν τον τρόπο που σκέφτονται – καλλιέργεια της φαντασίας.
- Να δουλεύουν με καρτέλες παραμυθιακού λόγου (εκπαιδευτικό παιχνίδι)

Υλικά/Μέσα:

Καρτέλες παραμυθιακού λόγου

<http://enakeimenomiaeikona.blogspot.com/2018/02/blog-post.htm>

πλαστικοποιημένες εικόνες από το βιβλίο, μαγνητικός πίνακας, κουτί

Περιγραφή:

- Αφού συγκεντρωθούν τα παιδιά στην ολομέλεια, τους παρουσιάζουμε ένα μεγάλο κουτί με σχισμή, που περιέχει τις εικόνες από το βιβλίο που έχουμε ετοιμάσει. Τα παιδιά δεν βλέπουν το περιεχόμενο των εικόνων.

- Ζητάμε από το κάθε παιδί να διαλέξει 4 κάρτες και να τις βάλει στον πίνακα, έτσι ώστε να είναι ορατές σε όλους, και να τις τοποθετήσει με όποια σειρά επιθυμεί.
- Στη συνέχεια του ζητάμε να αφηγηθεί μία ιστορία με τη σειρά των γεγονότων που θα ακολουθούν τη σειρά των εικόνων. Έτσι θα προκύψουν πολλές διαφορετικές ιστορίες και τα παιδιά θα εκφραστούν είτε εμμένοντας στην ιστορία του βιβλίου, αλλά προφανώς σε διαφορετική σειρά, είτε χρησιμοποιώντας τους ήρωες σε διαφορετικό πλαίσιο που αποκλίνει από την ιστορία του βιβλίου.
- Η ίδια άσκηση θα μπορούσε να γίνει με περισσότερες κάρτες αλλά και με την κάτωθι παραλλαγή: Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η ομάδα Α πηγαίνει στο κουτί και τραβά μία κάρτα την οποία και αναρτά στον πίνακα. Η ομάδα Β καλείται, αφού συζητήσουν τα μέλη της, να αφηγηθεί ένα μέρος μιας ιστορίας με βάση αυτό που απεικονίζεται στον πίνακα. Στη συνέχεια η ομάδα Β πηγαίνει στο κουτί και τραβά μια κάρτα. Τώρα η ομάδα Α καλείται να συνεχίσει την ιστορία. Η δραστηριότητα συνεχίζεται μέχρι να τελειώσουν οι κάρτες. Τα παιδιά λοιπόν θα έχουν δημιουργήσει μια πρωτότυπη ιστορία, που θα έχει προκύψει από την τυχαία επιλογή εικόνων. Η άσκηση θα μπορούσε να συνεχιστεί με τον ίδιο τρόπο, και αναμένουμε ότι θα καταλήξει σε μια νέα εκδοχή της ιστορίας, καταδεικνύοντας έτσι τις ανεξάντλητες επιλογές που δίνονται στην αναμόρφωση μιας ιστορίας μέσω της παραπάνω δημιουργικής διαδικασίας. Επίσης θα μπορούσε να εκτελεστεί, ζητώντας από τους μαθητές να κάνουν την ιστορία να αρχίζει από το τέλος προς την αρχή (άσκηση ύφους).

2η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Βιβλίο, βιβλιάρκι μου!

«σπίτι μου, σπιτάκι μου

φτωχοκαλυβάκι μου...»

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

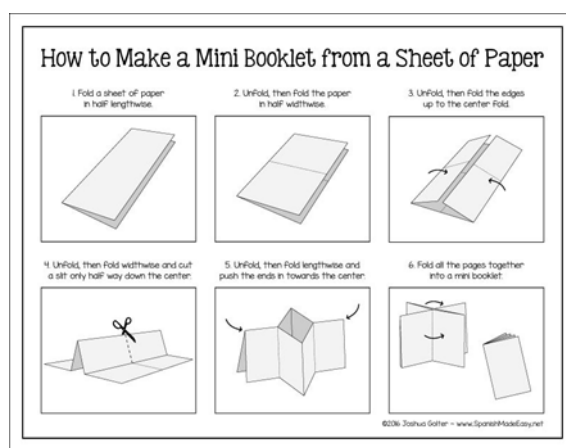
- να δημιουργήσουν την δική τους ιστορία
- να αφηγηθούν το δικό τους τέλος σε μια ιστορία
- να εξοικειωθούν με την πλοκή μιας ιστορίας
- να αντιληφθούν τα χρονικά μέρη μιας ιστορίας, αρχή-μέση-τέλος
- να συνδυάζουν διαφορετικές τεχνικές για την αποτύπωση μιας ιστορίας
- να εξασκηθούν στις χειροτεχνίες και στην κατασκευή του χειροποίητου βιβλίου
- να πειραματιστούν με την τεχνική του κολάζ

Υλικά/Μέσα:

Χρωματιστά ή λευκά φύλλα α3 ή α4, εικόνες για το κολάζ, χρώματα, υλικά χειροτεχνίας, ψαλίδι, κόλα, ξυλομπογιές, πινέλα, τέμπρες, νερομπογιές, μολύβια, εφημερίδες, περιοδικά

Περιγραφή:

- Ξεκινάμε να διπλώνουμε τις σελίδες όπως στις εικόνες.
- Είμαστε προετοιμασμένοι πως ίσως κάπου σκαλώσουν. Θα τα ενθαρρύνουμε ωστόσο το καταφέρουν. Να προσπαθήσουμε με όσα φύλλα χρειάζεται.
- Όποιο παιδί ολοκληρώσει σε αυτό το βήμα την προσπάθειά του, γίνεται αυτόματα βοηθός μας ώσπου η ομάδα να συμβαδίσει.

<https://gr.pinterest.com/pin/470485492302969100/>

- Δείχνουμε στα παιδιά την εικόνα του παραμυθιού που έχει σβησμένη την λέξη «τέλος» και τους ζητάμε να σκεφτούν αρχικά γιατί συμβαίνει αυτό το παράδοξο. «Γιατί είναι σβησμένη η λέξη;», «Πώς τελειώνουν συνήθως τα παραμύθια;», «Σε αυτήν την ιστορία τι μπορούμε να κάνουμε τώρα;», «Πώς μπορούμε να συνεχίσουμε την ιστορία;»
- Ζητάμε από τα παιδιά να αποφασίσουν την συνέχεια της ιστορίας και να την αποτυπώσουν εικαστικά, ζωγραφίζοντας αλλά και με κολάζ, με παραστάσεις που θα μπορούν να κόψουν απο εφημερίδες και περιοδικά.
- Έχουμε προετοιμάσει σε χαρτί μέτρου, την εκτύπωση της σελίδας που έχει σβησμένη την λέξη «τέλος» , και δίνουμε σε κάθε παιδί το χαρτί, ώστε να συνεχίσει την ιστορία σε μορφή σημειώσεων, ώστε να μεταφέρει μετά το περιεχόμενο στο βιβλίο του.
- Στο τέλος της ζωγραφικής αποτύπωσης (νηπιαγωγείο) , ζητείται από κάθε παιδί να αφηγηθεί στην ολομέλεια την συνέχεια της ιστορίας που δημιούργησε, επιδεικνύοντας το έργο του. Τα παιδιά της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πειραματίζονται με το να συνεχίσουν στο μοτίβο γραφής του συγγραφέα. Η/ο εκπαιδευτικός αν θέλει μπορεί να τους δώσει κάποια στοιχεία, λέξεις κλειδιά για να αποπειραθούν να δημιουργήσουν διαλόγους με βάση αυτά. Όπως σκιά, φεγγάρι, αγκάθι, τριαντάφυλλο.

3η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Σαν!

Νηπιαγωγείο

Στόχοι:

- Να γνωρίσουν την έννοια της παρομοίωσης
- Να χρησιμοποιούν παρομοιώσεις στον αφηγηματικό τους λόγο
- Να εμπλουτίσουν τον λόγο τους με την χρήση επιθέτων
- Να ενισχυθεί η δημιουργική τους σκέψη

Υλικά/Μέσα:

παραμύθι, κάρτες με εικόνες

Περιγραφή:

- Δίνουμε στα παιδιά λέξεις από κείμενο και ζητάμε να τις χρησιμοποιήσουν σε προτάσεις με την κυριολεκτική τους έννοια αλλά και σε προτάσεις που θα δημιουργήσουν με την λέξη «σαν», ώστε να κατανοήσουν την έννοια της παρομοίωσης και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν στον προφορικό και στον γραπτό τους λόγο. Η Νηπιαγωγός δίνει παραδείγματα για την κατανόηση πχ κίτρινος σαν το λεμόνι. Πχ γλυκός, περίεργος, όνειρο, πονηρός, μικρός
- Η δραστηριότητα μπορεί να συνεχιστεί με ένα παιχνίδι: η Νηπιαγωγός έχει προετοιμάσει κάρτες με εικόνες προσώπων που αναφέρονται στο παραμύθι.
- Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα τραβά μια κάρτα και προσπαθεί να περιγράψει το πρόσωπο με παρομοιώσεις, ώστε η άλλη ομάδα να το αναγνωρίσει. Το παιχνίδι εναλλάσσεται ανάμεσα στις δύο ομάδες που περιγράφουν το πρόσωπο. Σε επόμενο επίπεδο δυσκολίας, θα μπορούσε να γίνει η ίδια άσκηση με παρομοιώσεις για αντικείμενα.

Πχ. Άλογο

Είναι σοφός σαν ....

Είναι μεγάλος σαν .....

Είναι δυνατός σαν....

Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να εξασκηθούν στην διατύπωση κυριολεκτικών και μεταφορικών προτάσεων
- Να αναπτύξουν την δημιουργική τους σκέψη.

Υλικά/Μέσα:

Χαρτί, στυλό

Περιγραφή:

Δίνουμε στους μαθητές λέξεις από το κείμενο της ιστορίας και τους ζητάμε να γράψουν δύο προτάσεις για κάθε λέξη: στη μία πρόταση να χρησιμοποιείται η λέξη

με την κυριολεκτική της σημασία και στην δεύτερη να χρησιμοποιηθεί με την μεταφορική της έννοια. Πχ.

Γλυκό
Ραγίζει
Πετάω
Προχωράω
Χαμένος
Τρώω

ΗΜΕΡΑ 5^H

1^η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Διαλέγω εγώ για αυτούς!

αποφάσεις που αλλάζουν την ροή της ιστορίας

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να ενισχυθεί ο διάλογος
- Να συναποφασίζουν
- Να επιχειρηματολογούν για τις προτάσεις τους
- Να δημιουργούν αιτιολογικές προτάσεις
- Να αναδημιουργούν μια ιστορία

Υλικά/Μέσα:

Παραμύθι, χαρτί, μολύβι, πίνακας

Περιγραφή:

- Αφού έχουμε συζητήσει για τους τέσσερις χαρακτήρες του παραμυθιού «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο», τα παιδιά χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει έναν από τους χαρακτήρες.
- Ο/η εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει για κάθε ήρωα μια σελίδα που αποτυπώνει καταστάσεις στις οποίες θα πρέπει να λάβει αποφάσεις, διλληματικές καταστάσεις που πρέπει να προβληματίσουν τα παιδιά

Π.χ Ο τυφλοπόντικας θα επιλέξει να βοηθήσει την αλεπού που είναι παγιδευμένη ή θα προτιμήσει να φάει το αγαπημένο του γλυκό; Γιατί;

Πχ. «μερικές φορές ανησυχώ μήπως όλοι δείτε πως είμαι συνηθισμένος είτε το αγόρι». Τι του προτείνετε να κάνει; Να συνεχίσει να είναι όπως νιώθει; Να κρύψει το ότι είναι συνηθισμένος; Να προσπαθήσει να αναπτύξει ταλέντα και να ξεχωρίσει; Γιατί;

- Τα παιδιά εργάζονται συνεργατικά και στη συνέχεια συζητούμε όλοι μαζί στην ολομέλεια τις προτάσεις τους που θα είναι αιτιολογημένες. Στην συζήτηση αναμένουμε ότι θα διαφανεί η ποικιλία απόψεων, η χρήση αιτιολογικών προτάσεων και η συνειδητοποίηση ότι η πλοκή μιας ιστορίας μπορεί να αλλάξει μετά από μια διλημματική κατάσταση.

2η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Δώσε φωνή σε ό,τι σωμαίνει

Κάτι μου θυμίζει!

Νηπιαγωγείο, Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Στόχοι:

- Να κατανοήσουν βιωματικά τον όρο «μαγικός ρεαλισμός», δίνοντας ανθρώπινη διάσταση σε κάποιο από τα αντικείμενα/πλάσματα/στοιχεία της ιστορίας (γυμνάσιο, νηπιαγωγείο)
- Να μάθουν τι σημαίνει διακειμενικότητα (Οι μαθητές του γυμνασίου είναι σε θέση να κατανοήσουν τον όρο, στους μαθητές του νηπιαγωγείου θα δώσουμε έμφαση στην έκφραση «που συναντήσαμε ξανά»)
- Να εκφραστούν δημιουργικά και πρωτότυπα
- Να εξασκηθούν στις κατασκευές με διάφορα υλικά

Υλικά/Μέσα:

Το βιβλίο «Ο μικρός πρίγκιπας», υπολογιστής-διαδίκτυο, πλαστελίνες, πηλός, τέμπερες.

Περιγραφή:

- Φροντίζουμε να εμπλουτίσουμε τη σχολική βιβλιοθήκη με το παραμύθι του Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ «Ο μικρός πρίγκιπας».

<https://www.patakis.gr/product/503168/vivlia-paidika--efhrika-vivlia-gia-mora--mikra-paidia/O-mikros-prigkipas-me-kinoumenes-eikones/>

- Ζητάμε από έναν μαθητή να το φέρει.
- Διαβάζουμε όλοι μαζί την ιστορία. (Νηπιαγωγείο – παρεούλα. Γυμνάσιο – βιβλιοθήκη, αναγνωστήριο.)
- Αν θέλουμε να εντάξουμε στη δραστηριότητα πολυμέσα, τότε επιλέγουμε ένα απόσπασμα όπου ο μικρός πρίγκιπας μιλά με την αλεπού από σειρά κινουμένων σχεδίων. Νηπιαγωγείο – γωνιά υπολογιστή. Γυμνάσιο – αίθουσα πληροφορικής.
<https://www.youtube.com/watch?v=BATALc7ReSw>
- Ξεκινάμε στα θρανία να φτιάχνουμε την αλεπού από πλαστελίνες ή πηλό. Αν είναι από πηλό, όταν στεγνώσει τη βάζουμε. Παροτρύνουμε τα παιδιά να μοιραστούν με την υπόλοιπη τάξη τι ακριβώς θα έλεγε η αλεπού αν ήταν συμμαθήτριά μας. Ποιοι θα ήταν οι προβληματισμοί της; Τι θα της άρεσε περισσότερο από όσα μαθαίνουν οι ίδιοι;
- Έπειτα ρωτάμε τα παιδιά, σε ποιο άλλο παραμύθι συνάντησαν πρόσφατα μια αλεπού να μιλάει και να γίνεται φίλη με ένα αγόρι;
- Συζητάμε για τη διακειμενικότητα. Η θεωρία της διακειμενικότητας πρεσβεύει ότι δύο κείμενα μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους, χωρίς αυτό να οφείλεται κατ' ανάγκη σε μια συνειδητή προσπάθεια. Είναι πολύ πιθανόν οι δημιουργοί να αγνοούν την ύπαρξη ο ένας του άλλου ή τα κείμενά τους να έχουν γραφεί σε διαφορετικές εποχές. Επομένως, τα κείμενα ενδέχεται να “συνομιλούν” μεταξύ τους, ανεξάρτητα από τις προθέσεις των δημιουργών τους.
- Αναζητούμε και καταγράφουμε με τους μαθητές την ύπαρξη, τον ρόλο, το ύφος, την προσωπικότητα της αλεπούς ανάμεσα στις δύο ιστορίες: «Ο μικρός πρίγκιπας» & «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο» και αναζητούμε στοιχεία διακειμενικότητας.

3η οργανωμένη μαθησιακή δραστηριότητα/εμπειρία

Φωτεινός αστέρας ή από το σκοτάδι στο φως

Ιχνηλατώντας τη ζωή και το έργο του Χανς Κρίστιαν Άντερσεν

Στόχοι:

- Να μάθουν το έργο και τη ζωή του σπουδαιότερου παραμυθά όλων των εποχών
- Να εξασκηθούν στην αφήγηση
- Να δημιουργούν μια δική τους ολοκληρωμένη ιστορία
- Να ενισχύσουν την αυτοεκτίμησή τους.

Υλικά/Μέσα:

Βιβλία, υπολογιστής

Περιγραφή:

- Με αφορμή την παγκόσμια ημέρα παιδικού βιβλίου, συγκεντρωνόμαστε στην παρεούλα.
- Ρωτάμε τα παιδιά αν γνωρίζουν για ποιον λόγο τη γιορτάζουμε 2 Απριλίου και ξεκινάμε τη συζήτηση.
- Παρουσιάζουμε το βιβλίο-αφιέρωμα στους μαθητές. (Κείμενο βαθιά ανθρώπινο και συγκινητικό)

- <https://www.politeianet.gr/books/9789601613994-chang-jung-li-patakis-chans-kristian-antersen-1805-1875-148064>
- Εστιάζουμε στις δυσκολίες των παιδικών του χρόνων και πως ποτέ δεν σταμάτησε να κυνηγά τα όνειρά του.
- Ζητούμε να κάνουν συγκρίσεις και παραλληλισμούς με τις δυσκολίες του παραμυθιού «Το αγόρι, ο τυφλοπόντικας, η αλεπού και το άλογο»
- Δανείζουμε στους μαθητές ιστορίες του από τις προηγούμενες μέρες και σε συνεργασία με τους γονείς (για τα παιδιά του νηπιαγωγείου) προσπαθούν τα παιδιά να αποδώσουν την ιστορία με δικά τους λόγια δίνοντας έμφαση στο πώς θα αποτυπωθούν οι συγκινητικές στιγμές της πορείας του. Στο τέλος της

παρουσίασης του αφιερώματος οι μαθητές παίρνουν τον λόγο και μας αφηγούνται ένα παραμύθι τους.

- Τέλος μπορούν να αποδώσουν το κεντρικό νόημα της ιστορίας τους με ένα «καλλιγράφημα».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βασικός άξονας κατά την κατάρτιση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού ήταν οι επίτευξη των επιμέρους στόχους που τέθηκαν με ενεργή βιωματική μάθηση, δηλαδή η ενεργός συμμετοχή των παιδιών στην διαμόρφωση του εκπαιδευτικού προγράμματος με αλληλεπίδραση εκπαιδευτικού-παιδιού, και φυσικά σε δραστηριότητες που αξιοποιούν την φυσική περιέργεια των παιδιών. Στα παιδιά δίνονται ευκαιρίες (παροτρύνονται) να ερευνήσουν, να ρωτήσουν, να επιλέξουν, να προτείνουν, να δοκιμάσουν και τελικώς να αναδιαμορφώσουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχουν. Δεύτερος βασικός άξονας είναι η σύνδεση παιχνιδιού και μάθησης, τουλάχιστον στην προσχολική εκπαίδευση. Το παιχνίδι θεωρείται η κυρίαρχη δραστηριότητα για την ανάπτυξη και τη μάθηση των παιδιών. Μέσω των παιχνιδιών που εμπεριέχουν εξερεύνηση, επίλυση προβλημάτων, βελτιώνεται το γνωστικό επίπεδο των παιδιών αλλά καλλιεργούνται και δεξιότητες τους.

Μέσα από τις ενδεικτικές δραστηριότητες οι οποίες προτείνονται, προσδοκούμε την αισθητηριακή ολοκλήρωση, τη σύζευξη διαφορετικών πεδίων και τη μετάδοση του μηνύματος πως η ανάγνωση είναι πάνω απ' όλα απόλαυση. Η δε παραγωγή λόγου, η αναδημιουργία ιστοριών, ο σχολιασμός, ο δομημένος λόγος με επιχειρήματα-με την αξιοποίηση διαφόρων ερεθισμάτων και την προσωπική οπτική του κάθε μαθητή- τονώνει την δημιουργικότητα και απελευθερώνει τις δημιουργικές δυνάμεις του μαθητή.

Το βιβλίο περικλείει και έχει προεκτάσεις σε πολλούς τομείς της κοινωνίας. Χρέος μας να εμφυσήσουμε σε μικρούς και μεγάλους πως: «Το βιβλίο δεν είναι απλώς ένα αντικείμενο ανάμεσα στα άλλα. Είναι ένα ζωντανό κύτταρο που ενώ ζει και τρέφεται από εμάς, έχει σαν κύριο σκοπό να μας ανατροφοδοτεί με εμπειρίες, συναισθήματα, ιδέες!»

Οι δραστηριότητες αν εφαρμοστούν σε ένα ανοιχτό πλαίσιο δράσης, όπως άλλωστε προτείνεται,, μπορούν να συμβάλουν στην ενθάρρυνση της αυτενέργειας των μαθητών, καλλιεργούν την ικανότητα στο γράψιμο (αλλά και στο «δημιουργικό σβήσιμο»), αποκαλύπτουν νοητικές δεξιότητες και ενισχύουν την επικοινωνιακή λειτουργία της διδασκαλίας. Εδώ η Δημιουργική Γραφή χρησιμοποιείται για ανοίξει δρόμους μελέτης της Λογοτεχνίας εκ των έσω.

Οι δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής που εντάσσονται στον παρόντα εκπαιδευτικό σχεδιασμό, ενεργοποιούν και καλλιεργούν τη φαντασία, την πολυφωνία, καθώς προάγουν τον στοχασμό. Τα παιδιά με αρχικό ερέθισμα ένα παραμύθι μπορούν να κάνουν παραλληλισμούς με την δική τους ζωή και να αντιληφτούν ότι η Λογοτεχνία δεν «μιλά μόνο για τις ζωές των άλλων» αλλά και για τις δικές τους και μάλιστα να εκφραστούν με ποικίλους τρόπους.

Στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό προωθείται η διεύρυνση, η αποκάλυψη και έκφραση των απόψεων των μαθητών. Δηλαδή μέσα από ποικίλους τρόπους και μεθόδους τα παιδιά εμπλέκονται σε συλλογικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων ώστε να μιλάμε για συμμετοχική και δημοκρατική εκπαίδευση. Τρόπος ακρόασης είναι η συνομιλία με τα παιδιά τόσο σε ατομικό όσο και σε ομαδικό επίπεδο. Επίσης, στους τρόπους μπορούμε να αναφέρουμε την παρατήρηση και την εικαστική αναπαράσταση. Επίσης, προωθεί την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση στην τάξη, την συμμετοχή και κινητοποίηση των μαθητών και την συνεργασία. Στα Αναλυτικά Προγράμματα του 2021 άλλωστε, η συμμετοχή των παιδιών στη μαθησιακή εμπειρία, η ανάληψη πρωτοβουλιών και ο μετασχηματισμός τους σε δρώντα υποκείμενα της ίδιας τους της μάθησης είναι τα ζητούμενα.

Η ελεύθερη διατύπωση από τους μαθητές των απόψεών τους, των συναισθημάτων τους, των βιωμάτων τους σε συνδυασμό με τη δυνατότητά τους να επιλέγουν ελεύθερα (με σεβασμό προς τους άλλους) τις μορφές (λεκτική, σωματική, δραματική, εικαστική, μουσική) και τα υλικά με τα οποία θα εκφραστούν αποτελεί βασικό στοιχείο ενός παιδαγωγικού κλίματος ελευθερίας και δημοκρατίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Amabile, T.M. (1996). *Creativity in context*.Boulder.CO: West View Press
- Αρτζανίδου Ε., Κουράκη Χ. (2014), *Φιλαγνώσια και δημιουργική γραφή*, πηγή: Πρακτικά 1^{ου} Διεθνούς συνεδρίου «Δημιουργικής Γραφής» 4-6 Οκτωβρίου, 2013, Αθήνα-Φλώρινα: Π.Μ.Σ «Δημιουργική Γραφή»
- Βακάλη Α., Ζωγράφου-Τσαντάκη Μ., Κωτόπουλος Τ., (2013), *Η Δημιουργική Γραφή στο νηπιαγωγείο*, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο
- Βασιλάκη, Α. & Α. Δαρδιώτη (2008), *Συγγραφείς και ποιητές για λίγο*, Βιοματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος. Στο *Δασικά οικοσυστήματα και περιβαλλοντική εκπαίδευση*. Κέντρο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Νεάπολης Κρήτης, Νεάπολη Κρήτης
- Βέλκου, Κ.(2005). «*Διαθεματική προσέγγιση του παραμυθιού στα πλαίσια του Αναλυτικού Προγράμματος της Ειδικής Αγωγής, σε τμήμα παιδιών με Αυτισμό*», Η Διαθεματική Προσέγγιση της διδασκαλίας και της μάθησης στην προσχολική και στην πρώτη σχολική ηλικία, Πρακτικά Συνεδρίου, Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Α.Π.Θ. Αθήνα. Ελληνικά Γράμματα σσ 110-116.
- Charlot, B. (1999). *Η σχέση με τη γνώση*, μτφ. Μ. Καραχάλιος και Ε. Κυπραίου, Βαρδάλου. Αθήνα:Νεφέλη
- Γρόσδος Σ. (2014), *Δημιουργικότητα και Δημιουργική Γραφή στην εκπαίδευση*, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
- Davis, G. (2000). *Creativity for ever*. Kendall Hunt Publishing Company.
- ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 1366/18 -10-2001, τχ. Β. -
- ΔΕΠΠΣ (Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών), Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ΦΕΚ 303 και 304/13 -3-2003, τχ Β, τόμοι Α΄ και Β΄.
- Griva, E., & Chostelidou, D. (2012). Additive bilingualism of immigrant children: introducing a multisensory project in kindergarten.
- Honig, A., S. (2000). Promoting creativity in young children. Annual meeting of the board of advisors for scholastic, Inc. (New York, NY, May 19, 2000).
- Καραγιάννης, Σ. (2010). «Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις μιας Παιδαγωγικής εμπειρίας». Ημερίδα «*Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη*», (27 Φεβρουαρίου 2010), ΥΠ.Δ.Β.Μ.Θ.- Ελληνοαμερικανικών Εκπαιδευτικό Ίδρυμα. Κολλέγιο Αθηνών. Κολλέγιο Ψυχικού 2010 (www.scribd.com/doc).

Καρακίτσιος Α. (2011) *Φιλαναγνωσία...φανατική συνήθεια* . Παιχνίδια φιλαναγνωσίας και αναγνωστικές εμπυροχόσεις Αθήνα: Guttenberg

Καρακίτσιος Α. (2012 α) *Δημιουργική Γραφή: Μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής;* Κείμενα 14 πηγή: <http://keimena.ece.uth.gr/main/t15/02-karakitsios.pdf>

Καρπόζηλου Μ. (1994). *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων* . Αθήνα, εκδόσεις Καστανιώτης.

Κωτόπουλος Τ. (2012), *Η νομιμοποίηση της «δημιουργικής γραφής*, πηγή: keimena.ece.uth.gr

Ματσαγγούρας, Η. (2004). *Η σχολική τάξη, τόμος Β': Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου*. Αθήνα: Ηλίας Γ. Ματσαγγούρας.

May P.J. (1995). *Reading and Writing for Understanding Children's Literature and Critical Theory* . Νέα Υόρκη , Oxford University Press.

Μερακλής Μιχάλης (1999). *Το λαϊκό παραμύθι*. Κείμενα Παραμυθολογίας. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Morley, D. (2007). *The Cambridge Introduction to Creative Writing*. New York. Cambridge University Press. (www.cambridge.org/97805218388801).

Mosley, J. *Creative Writing in America*. Illinois: National Council of Teachers, 1989.

Myers, G. D. *The Elephants Teach: Creative Writing Since 1880*. Chicago: University of Chicago Press, 2006.

Νικολαΐδου, Σ. (2015). *Η Δημιουργική Γραφή στο σχολείο*, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο

Ντίνας, Κ. & Μούσιου, Ο. & Αντωνογιάννη, Β. (2013) «Από τους Πολυγραμματισμούς στη Δημιουργική Γραφή: Μια διδακτική εφαρμογή στον Όμιλο για το «Παραμύθι και την Αφήγηση» του Πρότυπου Πειραματικού Δημοτικού Σχολείου Φλώρινας», στο Πρακτικά του 1ου Διεθνούς Συνεδρίου Δημιουργικής Γραφής, 4-6 Οκτωβρίου 2013, Αθήνα, ISBN είναι: 978-618-81047-1-6.

Ξανθάκου, Γ. (1998). *Η Δημιουργικότητα στο σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010 ISSN 1790-8574 4

- ΙΕΠ, Πρόγραμμα Σπουδών Λογοτεχνίας για τις Α, Β και Γ Τάξεις του Γυμνασίου, Αθήνα: 2021
- Schirmmacher, R. (1998). *Τέχνη και δημιουργική ανάπτυξη των παιδιών*. Αθήνα: Έλλην
- Σουλιώτης, Μ. (1995). *Αλφαβητάριο για την ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Δωδώνη
- Σουλιώτης, Μ. (2012). *Οδηγός Δημιουργικής Γραφής: Οδηγίες Πλεύσεως*. Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων
- Sternberg, R. J. (1985). *Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence*. New York: Cambridge University Press
- Συμεωνάκη, Α. (2013). *Η ποίηση ως δημιουργική γραφή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας. Τμήμα Νηπιαγωγών. Διαθέσιμο στο <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/29702>
- Torrance, E.P. (1966). Nurture of Creative Talends. *Journal Theory Into Practice*, vol.5, (<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00405846609542020?journalCode=htip20>)
- Vernon, P. E. (1989). The nature-nurture problem in creativity. In *Handbook of creativity* (pp. 93-110). Springer US.
- Υπουργική Απόφαση 160476/Δ1/2021(ΦΕΚ 5961/Β/17-12-2021): Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση.
- Υπουργική Απόφαση 110050/Δ2/2021 (ΦΕΚ 4402/Β/23-9-2021): Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» των Α' και Β' τάξεων Ημερησίου και Εσπερινού Γενικού Λυκείου.
- Υπουργική Απόφαση 158779/Δ2/2021 (ΦΕΚ 5769/Β/10-12-2021): Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Λογοτεχνίας των Α', Β' και Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι χαρακτήρες του παραμυθιού:

